

Studiu privind motivațiile, experiențele și intențiile elevilor din ani terminali ai liceelor și școlilor profesionale cu profil preponderent agricol

APRILIE 2021

Raport de cercetare

Elaborat de:

Alexandru Toth

Program finanțat printr-un grant acordat de
Romanian-American Foundation

Cuprins

1. Obiectivele și metodologia studiului.....	5
1.1. Metodologia.....	5
1.1.1. Cercetarea cantitativă - ancheta online pe un eșantion de elevi.....	5
1.1.2. Cercetarea calitativă.....	6
1.2. Limitele cercetării.....	7
1.3. Aspecte etice.....	7
2. Rezultatele cercetării.....	9
2.1. Profilul eșantionului de elevi care au participa la sondaj.....	9
2.2. Mediul familial.....	12
2.3. Motivația alegerii liceului și profilului de studiu.....	15
2.4. Evaluarea studiilor urmate.....	25
2.5. Experiența elevilor cu cursuri și activități de educație antreprenorială. .	30
2.6. Experiența elevilor cu vizitele de studiu pe lanțul valoric.....	33
2.7. Experiența elevilor cu stagiile de pregătire practică.....	35
2.8. Interacțiunea elevilor cu mediul de agri-business.....	40
2.9. Satisfacția și atașamentul față de profilul studiilor urmate.....	44
2.10. Planuri de viitor.....	47
3. Concluzii și recomandări.....	57

Index de figuri

Figura 1 - Distribuția respondenților (elevi din ani terminali) după forma de învățământ urmată.....	9
Figura 2 - Distribuția elevilor din ani terminali după calificare pe care o vor obține după finalizarea liceului / școlii profesionale.....	10
Figura 3 - Distribuția respondenților în funcție de sex și vârstă.....	10
Figura 4 - Distribuția respondenților pe forme de învățământ și tipuri de calificări, în funcție de gen.....	11
Figura 5 - Distribuția elevilor după mediul de rezidență și navetism.....	11
Figura 6 - Distribuția respondenților după nivelul de educație al părinților.....	12
Figura 7 - Distribuția respondenților pe forme de învățământ și tipuri de calificări, în funcție de nivelul maxim de educație al părinților.....	13
Figura 8 - Distribuția elevilor în funcție de implicarea familiei în agricultură.....	13
Figura 9 - Distribuția elevilor în funcție de implicarea familiei într-o afacere într-un domeniu conex și experiența de accesare a fondurilor europene.....	14
Figura 10 - Distribuția elevilor în funcție de implicarea familiei în agricultură (inclusiv doar pentru auto-consum) sau domeniu conex.....	14
Figura 11 - Auto-aprecierea influenței familiei asupra alegerii liceului.....	15
Figura 12 - Distribuția elevilor după motivația alegerii unui profil agricol pentru studii.....	16
Figura 13 - Distribuția elevilor după motivația alegerii unui profil agricol pentru studii în funcție de implicarea familiei într-o afacere în agricultură sau domeniu conex.....	16
Figura 14 - Evaluarea condițiilor de studiu.....	25
Figura 15 - Auto-evaluarea propriilor competențe și abilități dobândite.....	29
Figura 16 - Auto-evaluarea abilităților antreprenoriale dobândite în funcție de calificare pe care o vor obține după finalizarea studiilor.....	29
Figura 17 - Participarea la activități de pregătire pentru ieșirea din sistemul de protecție.....	30
Figura 18 - Distribuția respondenților în funcție de participarea în ultimul an la activități extracuriculare în domeniul antreprenoriatului.....	30
Figura 19 - Ponderea elevilor care au participat la diverse activități de educație antreprenorială în funcție de calificarea pe care o vor obține la finalizarea studiilor.....	31
Figura 20 - Evaluarea utilității activităților de educație antreprenorială.....	31
Figura 21 - Distribuția elevilor care au participat la vizite de studiu pe lanțul valoric.....	34
Figura 22 - Evaluarea utilității vizitelor de studiu.....	34
Figura 23 - Distribuția elevilor care au participat la stagii de pregătire practică.....	37
Figura 24 - Distribuția elevilor în funcție de locul de desfășurare a stagiilor de practică.....	38
Figura 25 - Distribuția elevilor după locul de desfășurare a practicii în funcție de calificare.....	38
Figura 26 - Distribuția elevilor în funcție de experiența practicii desfășurate la operatori economici.....	39

Figura 27 - Evaluarea utilității stagiilor de practică.....	40
Figura 28 - Percepția asupra complementarității dintre teorie și practică.....	40
Figura 29 - Distribuția elevilor care au intrat în contact direct cu antreprenori din domeniul agricol prin intermediul liceului.....	41
Figura 30 - Distribuția elevilor în funcție de frecvența și contextul interacțiunilor cu antreprenori din domeniul agricol.....	41
Figura 31 - Satisfacția cu oportunitățile oferite de școală de a interacționa cu mediul de afaceri.....	42
Figura 32 - Distribuția elevilor care au participat la un stagiu de ucenicie la un operator economic din domeniul agricol.....	43
Figura 33 - Distribuția elevilor care au fost angajați cu contract de muncă la un operator economic din domeniul agricol.....	44
Figura 34 - Gradul de satisfacție cu profilul urmat.....	44
Figura 35 - Atașamentul față de liceu și profilul de studiu.....	45
Figura 36 - Atașamentul față de profilul de studiu în funcție de calificare.....	45
Figura 37 - Distribuția elevilor după planurile de viitor.....	53
Figura 38 - Planuri de viitor în funcție de calificare (răspuns multiplu).....	54
Figura 39 - Planuri de viitor în funcție de sexul respondentului (răspuns multiplu).....	54
Figura 40 - Distribuția elevilor în funcție de domeniul de care își leagă planurile de viitor.....	55
Figura 41 - Distribuția elevilor în funcție de intenția de a emigra.....	53

Index de tabele

Tabel 1 - Județele, liceele și specializările luate în considerare pentru cercetarea calitativă.....	6
Tabel 2. Distribuția eșantionului pe licee și forme de învățământ.....	59
Tabel 3 Profilul elevilor care plănuiesc să înceapă o afacere, care vor să-și continue studiile și a celor care vor să se angajeze în domeniul agricol.....	61
Tabel 4. Predictorii ai intenției de a începe o afacere, de a-și continua studiile și ai intenției de a se angaja în domeniul agricol sau conex.....	64

1. Obiectivele și metodologia studiului

Acest raport de cercetare prezintă rezultatele unui studiu sociologic realizat de Centrul Român de Politici Europene pe tema experienței elevilor din anii terminali ai liceelor tehnologice și școlilor profesionale care oferă calificări specifice domeniului agricol. Scopul studiului este de a oferi o bază pentru elaborarea unor măsuri care să sprijine învățământul agricol din România să se dezvolte în direcția educării viitorilor fermieri și antreprenori în agribusiness.

Obiectivele acestui studiu au fost următoarele:

1. Explorarea factorilor care au influențat alegerea actualului liceu / profilului agricol pentru studiile liceale sau profesionale;
2. Explorarea experiențelor și opiniilor personale legate de liceu/școala profesională ca factori care modelează intențiile elevilor legate de traseul profesional după absolvire;
3. Explorarea factorilor care influențează intențiile și planurile de viitor ale elevilor în ce privește continuarea studiilor, ocuparea și inițierea unor afaceri în domeniul agricol.

1.1. Metodologia

În linie cu obiectivele cercetării, demersul nostru de tip exploratoriu s-a bazat pe un mix de metode de cercetare cantitativă și calitativă care să asigure obținerea de date valide și relevante despre experiențele elevilor din clasele terminale ale liceelor tehnologice și școlilor profesionale cu profil agricol. Datele folosite în analiză și prezentate în acest raport sunt date primare colectate în cadrul studiului și includ:

1. Date cantitative culese printr-o anchetă on-line pe un eșantion de elevi din clasele terminale ale unităților de învățământ liceal tehnologic și profesional cu profil agricol
2. Date calitative culese prin interviuri semi-structurate cu elevi aparținând aceluiași grup țintă

1.1.1. Cercetarea cantitativă - ancheta online pe un eșantion de elevi

Această componentă a studiului a vizat colectarea de date cu privire la profilul elevilor din unitățile de învățământ vizate, motivația alegerii liceului și profilului de studiu, evaluarea condițiilor de studii oferite de acestea licee, auto-evaluarea competențelor și abilităților, participarea pe parcursul studiilor la cursuri și activități extra-curiculare de educație antreprenorială, stagii de practică, vizite de studiu și alte tipuri de interacțiuni cu mediul de afaceri din domeniul agricol și nu în ultimul rând planurile de viitor după absolvirea studiilor profesionale sau liceale.

Populația de referință a fost reprezentată de toți elevii din clasele a XII-a din liceele tehnologice și din clasele a XI-a din școlile profesionale, care oferă calificări specifice domeniului agricol, din anul școlar 2020-2021. În anchetă au fost cuprinse în total 51 de unități de învățământ incluzând elevi din 87 de clase a XII-a învățământ liceal de zi și din 43 de clase a XI-a învățământ profesional.

Colectarea datelor s-a realizat în perioada 5-18 martie 2021, printr-un chestionar on-line care a fost distribuit în rândul elevilor prin intermediul profesorilor diriginți de la clasele menționate și cu sprijinul directorilor unităților de învățământ. Nu au existat criterii de selecție a elevilor în eșantion, toți care au dorit să participe au putut să facă acest lucru, fapt care determină ca eșantionul folosit în analiză să fie unul neprobabilist, bazat pe auto-selecția respondenților. În total au fost completate 882 de chestionare valide. Distribuția acestora pe licee este prezentată în anexa 1.

1.1.2. Cercetarea calitativă

Componenta de cercetarea calitativă a acestui studiu a utilizat ca metodă de culegere a datelor interviul semi-structurat. Această componentă a vizat explorarea în profunzime a unor teme care s-au regăsit și în chestionar, respectiv motivația și factorii personali care au determinat alegerea unui profil agricol, percepția asupra condițiilor de studiu și experiența personală cu educația antreprenorială, stagiile de practică, interacțiunea cu mediul de afaceri și planurile de viitor pe termen scurt și mediu.

Au fost realizate în total 36 de interviuri cu elevi din ani terminali din 6 unități de învățământ cu profil preponderent agricol din județele Alba, Bistrița, Iași, Olt, Teleorman și Timiș, așa cum apare în distribuția din tabelul 1. Elevii intervievați reprezintă 8 clase de liceu și 6 de învățământ profesional.

Tabel 1 - Județele, liceele și specializările luate în considerare pentru cercetarea calitativă

Județ	Liceu	Clasa	Calificare
Alba	Liceul Tehnologic Agricol „Alexandru Borza”, Ciumbrud	Cls. a XII-a A, liceu zi	Tehnician veterinar
		Cls. a XI-a B, învățământ profesional	Lucrător în agroturism
Bistrița	Liceul Tehnologic Agricol, Bistrița	Cls. a-XIC-a, învățământ profesional	Lucrător în agroturism
		Cls. a- XII-a A, liceu de zi	Tehnician veterinar și protecția mediului
Iași	Liceul Tehnologic "Haralamb Vasiliu", Podu Iloaiei	Cls. a-XII A-a, liceu de zi	Tehnician veterinar
		Cls. a -XII B-a, liceu de zi	Agricultură ecologică
		Cls. A-XII C-a, liceu de zi	Tehnician în agricultură
Olt	Liceul Tehnologic "Dimitrie Petrescu", Caracal	Cls. A-XII-a, liceu de zi	Tehnician agronom
		Cls. A-XI-a, învățământ profesional	Mecanic agricol
		Cls. A-XI-a, învățământ profesional	Agricultor culturi de câmp

		Cls. A-XI-a, învățământ profesional	Zootehnist
Teleorman	Liceul Tehnologic "Nicolae Bălcescu", Alexandria	Cls. a-XII A- a, liceu de zi	Tehnician veterinar
		Cls. a-XII B-a, liceu de zi	Tehnician ecolog si protecția calității mediului
Timiș	Liceul Tehnologic "Romulus Paraschivoiu", Lovrin	Cls. a-XI-a P, învățământ profesional	Mecanic agricol

Selecția celor șase unități de învățământ a fost realizată în baza mai multor criterii care să asigure o diversitate cât mai extinsă în ce privește regiunea, dimensiunea liceului, calificările oferite și implicarea lor în programe de educație antreprenorială. Din fiecare unitate de învățământ au fost selectați și recrutați cu sprijinul profesorilor diriginți câte 6 elevi. Selecția tinerilor a fost planificată a se realiza în funcție de anumite criterii, precum forma de învățământ, gen, parcurs școlar și performanță academică, implicarea în activități și proiecte de educație antreprenorială precum și mediul familial de proveniență, însă dificultățile de a identifica tineri care să corespundă criteriilor inițiale ne-a determinat să le relaxăm pe parcurs și să ținem cont doar de 3 criterii: forma de învățământ, genul și mediul familial.

Toate interviurile s-au desfășurat telefonic, pe baza unui ghid tematic elaborat în concordanță cu obiectivele cercetării și au fost înregistrate audio cu consimțământul informat al persoanelor intervievate și al părinților acestora în cazul elevilor care nu împliniseră vârsta de 18 ani.

1.2. Limitele cercetării

Acest studiu, ca oricare alt demers de cercetare, are anumite limite ce țin de obiectivele pe care ni le-am propus și de metodologia folosită pentru culegerea datelor.

Principala limită a cercetării este legată de datele culese prin sondaj și ține de caracterul neprobabilist al eșantionului determinat de auto-selectarea respondenților în eșantion. Este probabil ca elevii care participat la sondaj să difere după anumite caracteristici de cei care nu au participat, ipoteza noastră fiind că eșantionul final îi sub-reprezintă pe cei cu rezultate școlare mai slabe și mai puțin implicați în activitatea școlară. Totodată este de remarcat variația mare între unitățile de învățământ în termeni de participare la sondaj, numărul elevilor care au răspuns la chestionarul din fiecare liceu variind de la 1 la 62, media fiind de aproximativ 17 chestionare valid completate per liceu. Acest lucru înseamnă că anumite licee și profile de studiu sunt sub-reprezentate în eșantionul final. Caracterul neprobabilist al eșantionului face eșantionul să nu poată fi considerat reprezentativ iar rezultatele nu pot fi extrapolate la toată populația de referință a studiului.

În ciuda tuturor limitelor menționate, consistența internă foarte ridicată a datelor cantitative, precum și complementaritatea cu datele calitative, ne oferă suficiente argumente să considerăm că rezultatele acestei cercetări reflectă destul de valid situația, opiniile și experiențele elevilor din clasele terminale ale liceelor și școlilor profesionale cu profil agricol și pot constitui o bază solidă pentru elaborare unor măsuri care să vină în sprijinul învățământului tehnologic și profesional agricol.

1.3. Aspecte etice

Participarea tuturor subiecților la studiu, atât în cercetarea calitativă, cât și în sondajul online s-a făcut pe bază de consimțământ informat, cu respectarea prevederilor Regulamentului UE privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date. Tuturor participanților la cercetare li s-a asigurat confidențialitatea datelor personale, a răspunsurilor oferite și imaginii lor. Întotdeauna s-a explicat rolul echipamentului de înregistrare și s-a obținut acordul scris privind înregistrarea audio a interviurilor individuale.

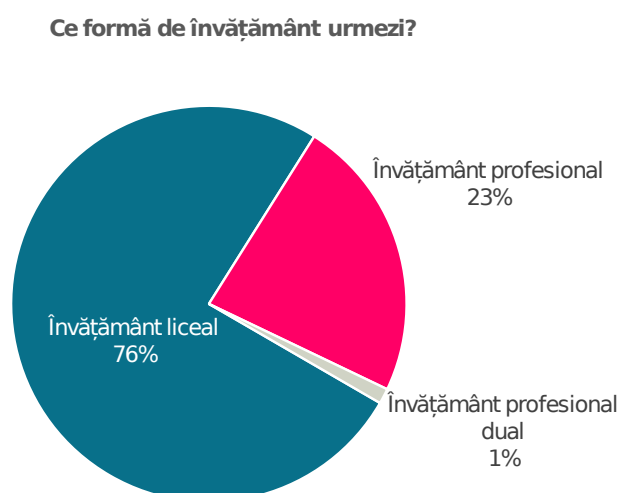
2. Rezultatele cercetării

În acest capitol vom prezenta rezultatele analizelor statistice pe datele de sondaj, precum și ale analizei calitative a interviurilor. Date fiind diferențele dintre învățământul profesional și cel liceal, cea mai mare parte a analizelor statistice prezintă dezagregat rezultatele pe subeșantioane definite de forma de învățământ. Totodată am realizat o serie de analize comparative între diverse categorii de calificări pe care elevii le obțin după absolvirea studiilor, existând după cum era de așteptat diferențe notabile între acestea.

2.1. Profilul eșantionului de elevi care au participa la sondaj

Din totalul elevilor care au completat chestionarul on-line, 76% sunt elevi de liceu din clasa a XII-a, învățământ de zi, iar 24% sunt elevi din clasa a XI-a de la școli profesionale. Doar 1% din respondenți sunt de la clase de învățământ profesional dual și care reflectă gradul redus de dezvoltare a acestei forme de învățământ pentru calificările specifice domeniului agricol.

Figura 1 - Distribuția respondenților (elevi din ani terminali) după forma de învățământ urmată

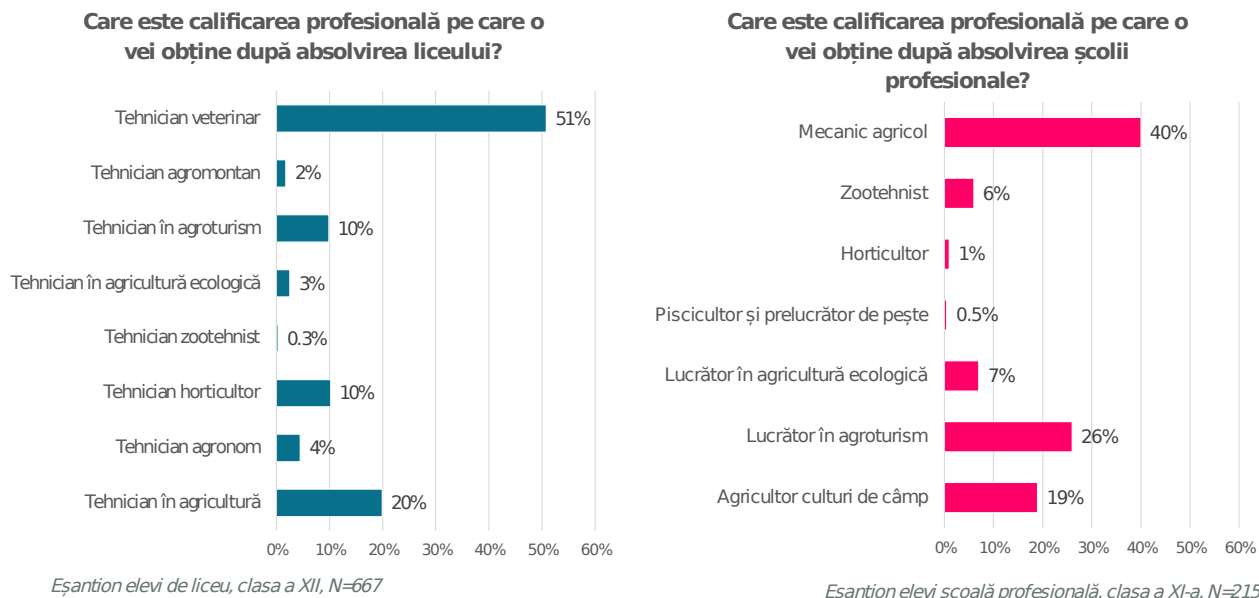

Elevii de liceu (clasa a XII-a) care au participat la sondaj se împart în două categorii aproximativ egale. Pe de o parte, sunt elevii din clasele cu profil de tehnician veterinar (51% din totalul elevilor de liceu), iar pe de altă parte este categoria elevilor din clase cu profile "pur" agricole, care grupează în special calificările tehnician în agricultură, tehnician în agroturism și tehnician horticultor. În cazul elevilor de clasa a XI-a învățământ profesional, eșantionul este compus în special din elevi de la trei profile: mecanic agricol (40%), lucrător în agroturism (26%) și agricultor culturi de câmp (19%).

Pentru analizele comparative, date fiind și dimensiunile relativ reduse ale unora din sub-eșantioanele de elevi de la anumite profile, eșantionul total a fost

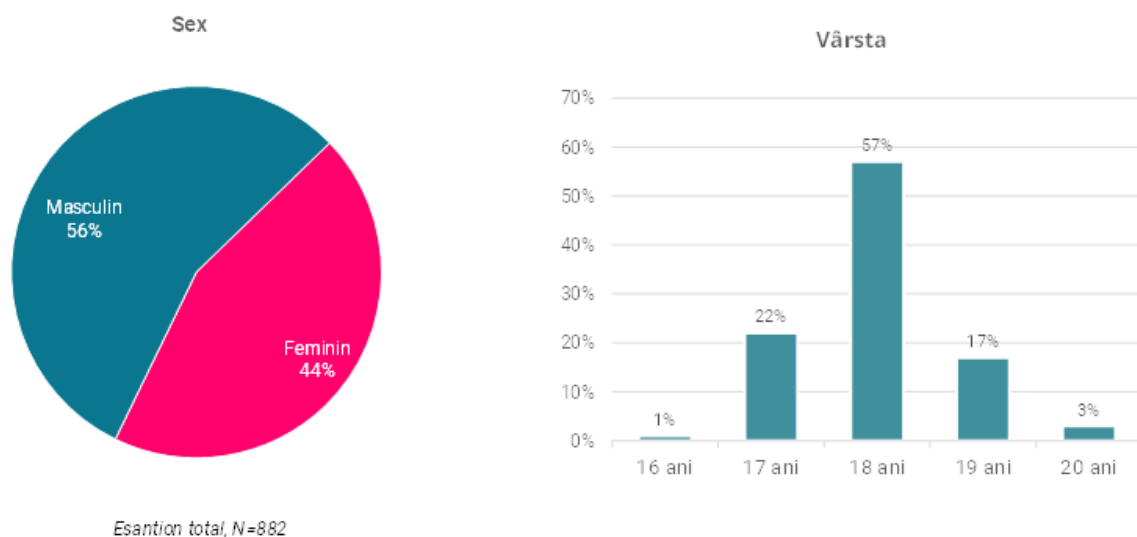
împărțit în patru grupuri: 1. Liceal – tehnician veterinar, 2. Liceal – Tehnician în agricultură și alte calificări similare, 3. Profesional – Lucrător în agroturism, agricultor de câmp și alte calificări similare și 4. Profesional – mecanic agricol.

Figura 2 – Distribuția elevilor din ani terminali după calificare pe care o vor obține după finalizarea liceului / școlii profesionale

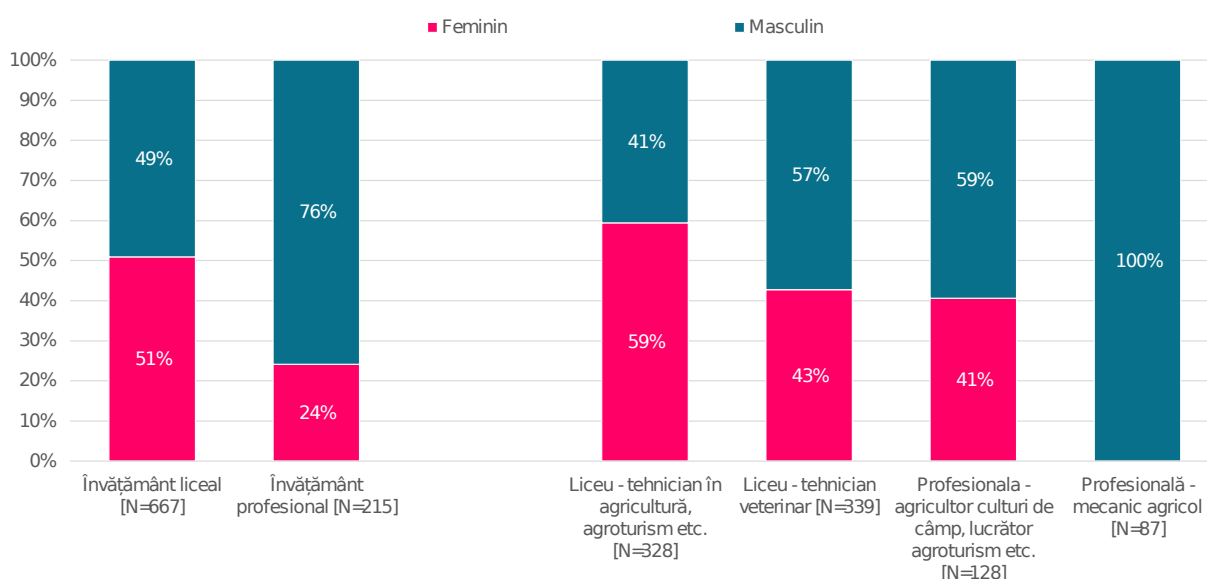
Per ansamblu, în unitățile de învățământ cu profil preponderent agricol, ponderea elevilor de sex masculin este mai mare decât cea a fetelor, existând după cum se observă din figura 4 diferențe semnificative între formele de învățământ și profilul de studiu în ce privește distribuția pe sexe a elevilor. Fiind vorba de elevi de clasa a XI-a și a XII-a, cum era și de așteptat 96% dintre aceștia au vârste cuprinse între 17 și 19 ani, 77% dintre ei fiind deja persoane majore la momentul studiului.

Figura 3 – Distribuția respondenților în funcție de sex și vârstă

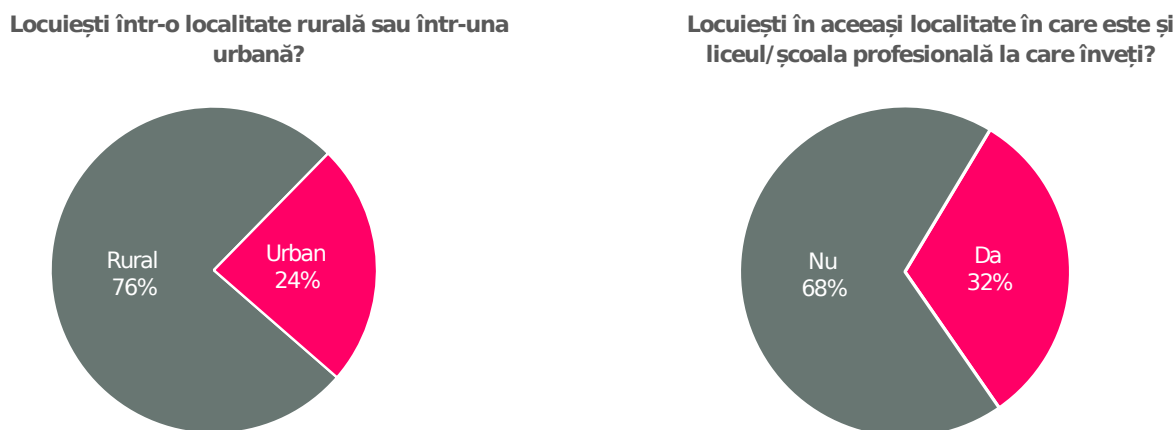
Dacă în cazul învățământului liceal agricol se înregistrează un oarecare echilibru în ce privește distribuția pe sexe a populației școlare, învățământul profesional agricol este puternic masculinizat, fetele reprezentând doar un sfert dintre elevii care urmează o astfel de formă de învățământ. Se remarcă diferențe mari în ce privește distribuția pe sexe și în funcție de profilul urmat. În cazul claselor liceale cu profil tehnician veterinar ponderea băieților este semnificativ mai mare față de cea a fetelor, în timp ce în cazul celorlalte profile (tehnician în agricultură, agroturism etc.) situație este inversă. În cazul claselor profesionale, se remarcă faptul că profilul mecanic agricol atrage aproape în totalitate doar băieții (în sondaj nu există nicio fată de la clase cu acest profil care să fi răspuns la sondaj, însă există totuși și fete, una dintre ele fiind interviuată în cadrul cercetării calitative).

Figura 4 - Distribuția respondenților pe forme de învățământ și tipuri de calificări, în funcție de gen

Mai bine de trei sferturi din elevii unităților de învățământ cu profil preponderent agricol provin din mediul rural, iar aproape 7 din 10 fac naveta dintr-o altă localitate decât cea în care este liceul la care învață. Din cele 51 de unități de învățământ cuprinse în anchetă, 35 sunt situate în mediul urban, dar 71% dintre elevii acestora provin din mediul rural.

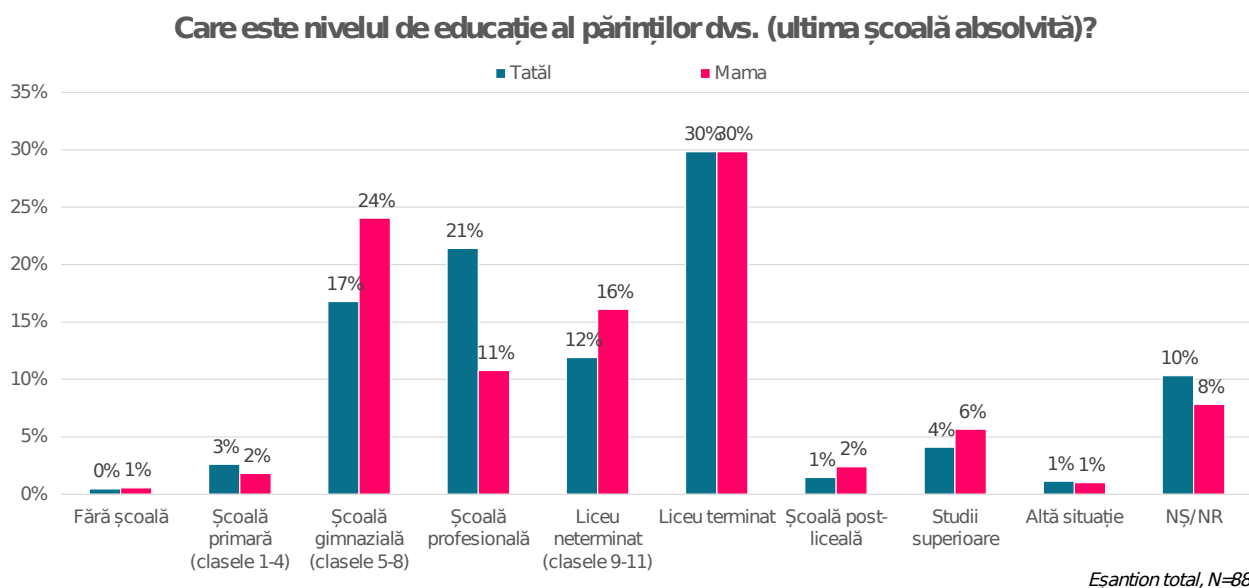
Figura 5 - Distribuția elevilor după mediul de rezidență și navetism

2.2. Mediul familial

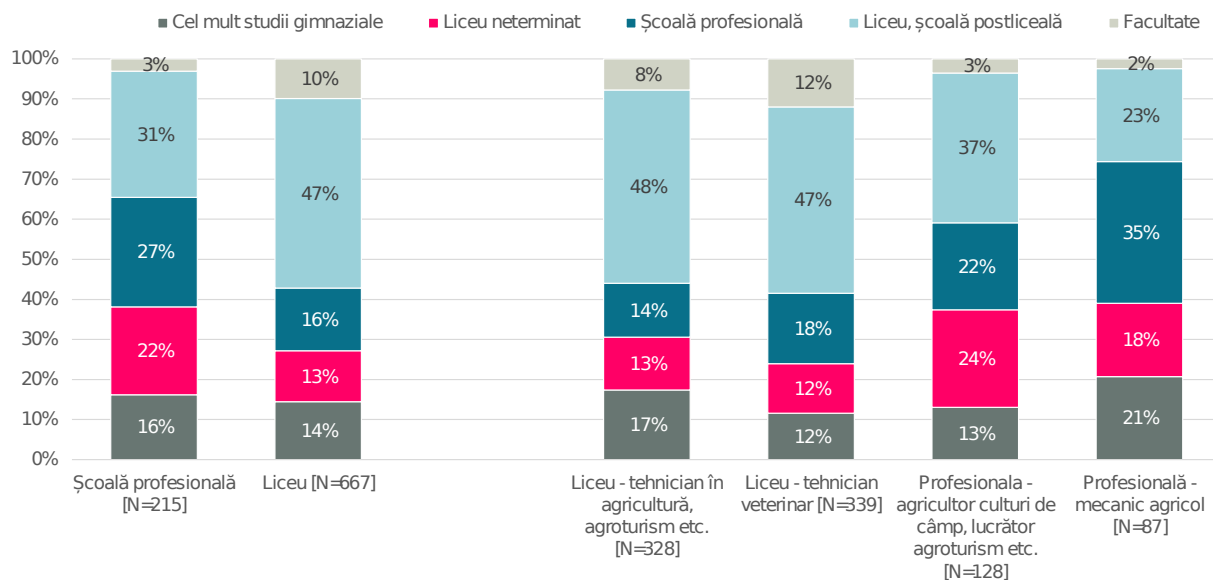
Majoritatea elevilor care au participat la sondaj au părinți cu studii medii (liceu, școală profesională) ponderea celor care provin din familii în care cel puțin unul dintre părinți are studii superioare fiind redusă (8%). Aproximativ un sfert dintre elevii din liceele și școlile profesionale cu profil agricol au o mobilitate socială ascendentă prin raportarea la nivelul de educație al părinților lor, ei depășindu-și părinții în ce privește nivelul de studii formale atins.

Figura 6 - Distribuția respondenților după nivelul de educație al părinților

Există diferențe semnificative între elevii de școală profesională și cei de liceu în ce privește mediul social familial din care provin. În cazul școlilor profesionale doar aproximativ o treime dintre elevi au măcar un părinte absolvent de liceu, această pondere fiind de peste jumătate în cazul elevilor de liceu.

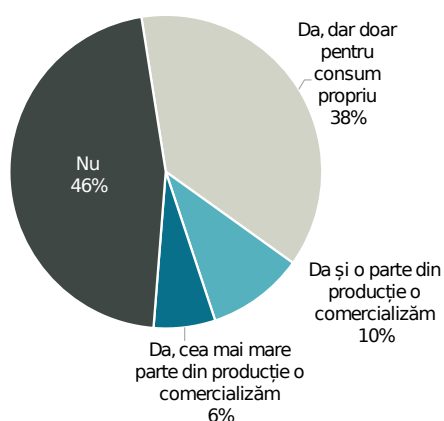
Figura 7 - Distribuția respondenților pe forme de învățământ și tipuri de calificări, în funcție de nivelul maxim de educație al părinților

Aproximativ 54% dintre elevii care au participat la sondaj provin din familii în care cel puțin unul dintre membri este ocupat în agricultură. Dintre aceștia 38% sunt din familii care practică agricultură de subsistență și doar 16% din familii care obțin venituri din comercializarea producției agricole. În 4 din 10 cazuri suprafața agricolă deținută și/sau lucrată de familia elevilor nu depășește 4 hectare, dar trebuie remarcat că există un procentaj ridicat de aproape 30% reprezentând elevi care nu au știut să spună cât teren agricol deține familia lor.

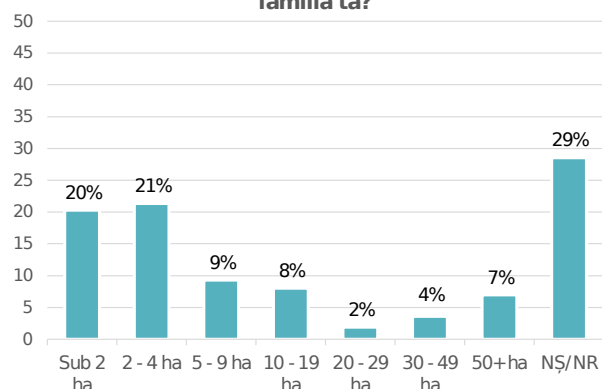
Figura 8 - Distribuția elevilor în funcție de implicarea familiei în agricultură

În prezent, există membri ai familiei tale care se ocupă cu agricultura?

Eșantion total, N=882

Care este cu aproximație suprafața de teren agricol pe care o deține și/ sau o lucrează familia ta?

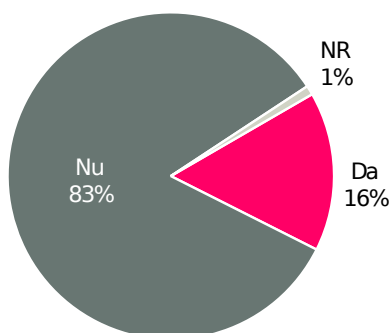

Eșantion elevi ale căror familii se ocupă cu agricultura, N=473

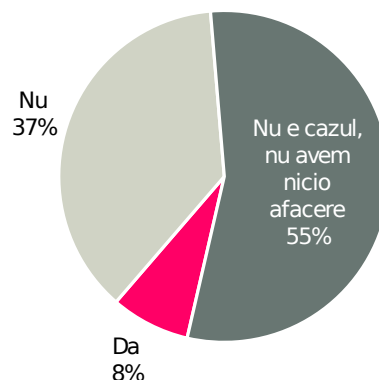
Din totalul respondenților, 16% au pe cineva din familie care desfășoară o activitate pe cont propriu în domenii conexe agriculturii, iar 8% susțin că au un membru de familie care a accesat fonduri europene pentru dezvoltarea afacerii din domeniul agricol și/sau domeniu conexe.

Figura 9 - Distribuția elevilor în funcție de implicarea familiei într-o afacere într-un domeniu conexe și experiența de accesare a fondurilor europene

Se ocupă cineva din familia ta de activități economice pe cont propriu în domenii conexe agriculturii [...]?

A accesat vreun membru al familiei fonduri europene pentru dezvoltarea afacerii din domeniul agricol și/ sau dintr-un domeniu conexe agriculturii ?

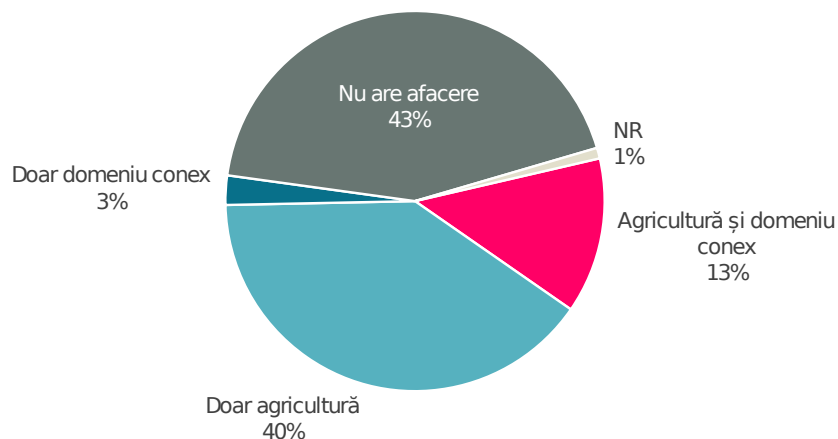

Trebuie subliniat că 55% dintre elevi provin din familii care nu desfășoară activități economice independente generatoare de venit ("nu au o afacere"). Dintre aceștia un procentaj de 12% se ocupă totuși cu agricultura de subsistență.

Pe ansamblu se remarcă că peste 40% dintre elevii de la liceele și școlile profesionale cu profil preponderent agricol provin din familii care nu se ocupă cu agricultura sau cu activități economice în domenii conexe.

Figura 10 - Distribuția elevilor în funcție de implicarea familiei în agricultură (inclusiv doar pentru auto-consum) sau domeniu conex

Familia are o afacere / activitate pe cont propriu generatoare de venit in agricultura sau domeniu conex

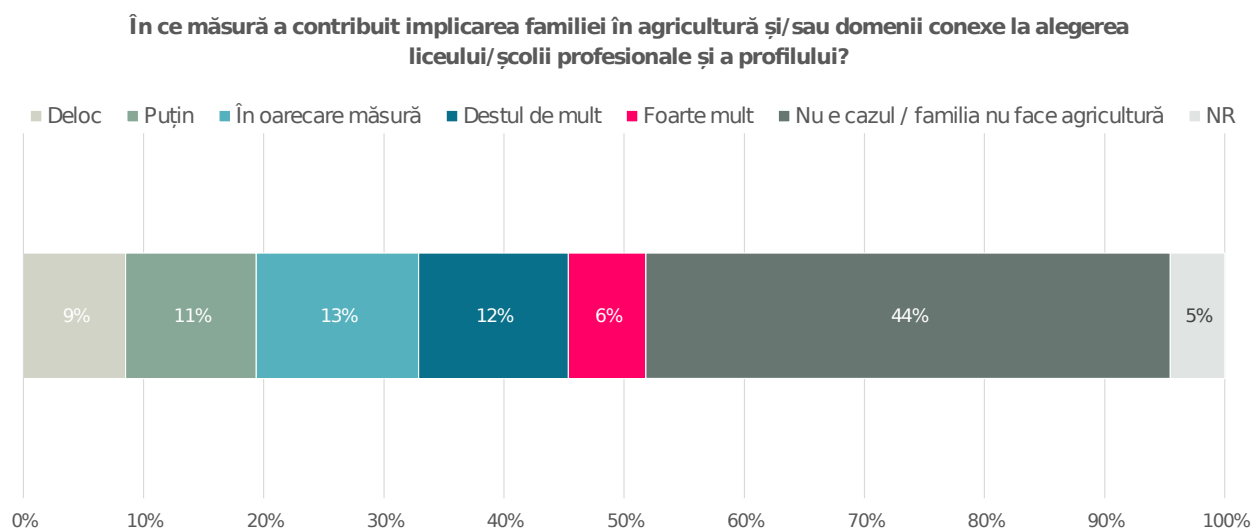

Eșantion total, N=882

2.3. Motivația alegerii liceului și profilului de studiu

Implicarea familiei în agricultură și/sau activități în domenii conexe a reprezentat un factor motivant al alegerii liceului și profilului pentru aproximativ 4 din 10 elevii participanți la sondaj, însă doar 18% consideră că acesta a contribuit "destul de mult" sau "foarte mult" la decizia lor.

Figura 11 - Auto-aprecierea influenței familiei asupra alegerii liceului

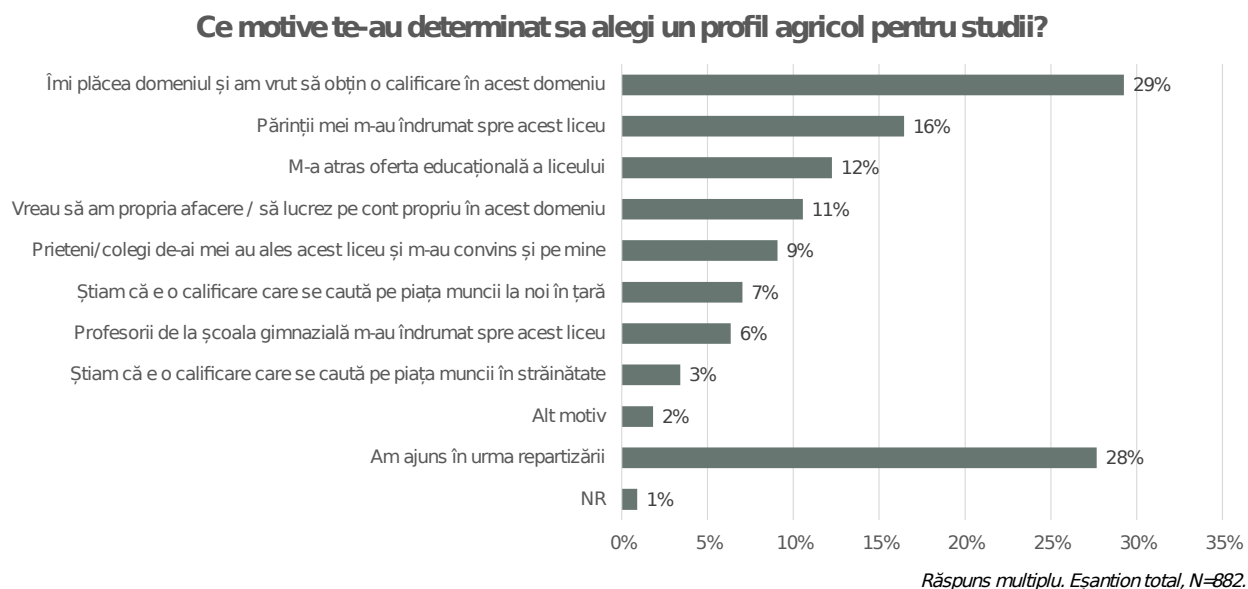

Eșantion total, N=882

Aproape 3 din 10 elevi au ajuns la actualul liceu în urma repartizării computerizate, acesta nefiind printre primele lor opțiuni la momentul admiterii.

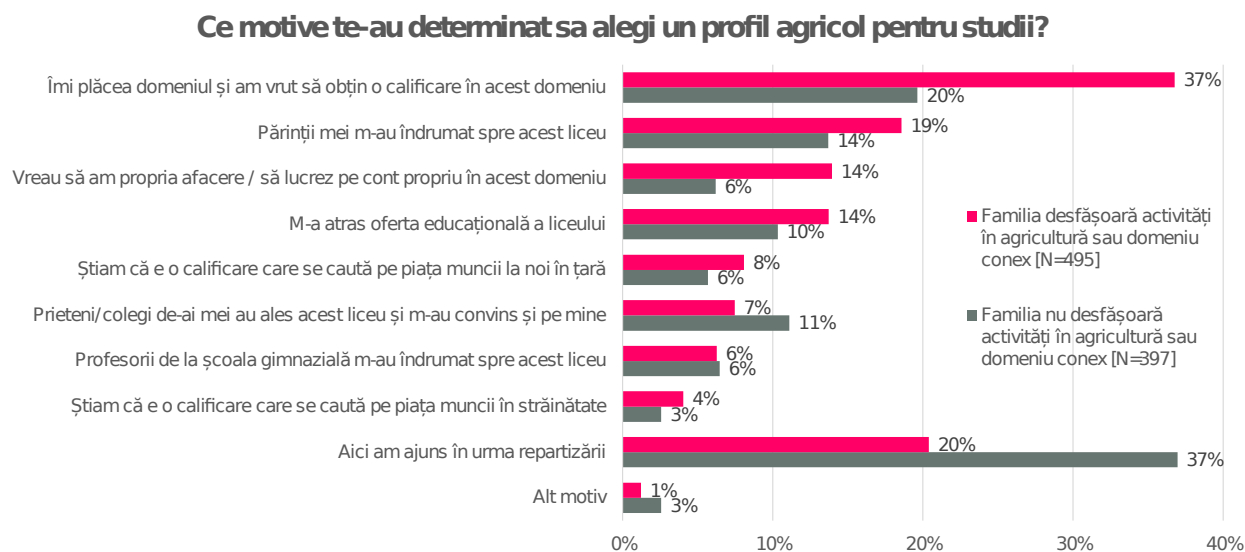
Principalul motiv invocat de cei mai mulți dintre participanții la sondaj în ce privește alegerea profilului agricol este dorința de a obține o calificare în domeniul ales. 16% au motivat că au ales liceul la îndrumarea părinților, 12% că au fost atrași de oferta educațională a liceului, iar aproximativ 1 din 10 afirmă că își doresc să aibă propria afacere în acest domeniu.

Figura 12 - Distribuția elevilor după motivația alegerii unui profil agricol pentru studii

Există o legătură directă semnificativă între motivele invocate de elevi pentru alegerea profilului și faptul că provin dintr-o familie implicată în agricultură sau un domeniu conex, așa cum se poate observa și din figura 13. Ponderea celor care și-au dorit o calificare în domeniul ales, sau care doresc să aibă propria afacere în domeniul agricol este semnificativ mai mare în rândul elevilor ai căror familii desfășoară activități în aceste domenii.

Figura 13 - Distribuția elevilor după motivația alegerii unui profil agricol pentru studii în funcție de implicarea familiei într-o afacere în agricultură sau domeniu conex

Cercetarea calitativă relevă faptul că motivațiile sunt dintre cele mai variate și sunt strâns legate de proveniență, mediul rural/urban, simțul de apartenență la comunitatea locală și dorința de a face ceva în localitatea lor, gradul de atașament față de familie, dar și de faptul că părinții sau rudele au deja afaceri în agricultură, lucru care ar permite continuarea unei "munci cu tradiție", începută acasă sau chiar, de ce nu, extinderea acesteia.

Parcursul este unul individual, iar deciziile țin și de modul în care adolescenții își percep propria comunitate, cum se regăsesc în ea și care sunt oportunitățile de explorat. Influențele pot veni și din faptul că, unul sau ambii părinți, lucrează sau au lucrat în străinătate, lucru ce poate facilita o decizie de a pleca la muncă în alte țări europene.

În continuare, prezentăm profilul elevilor din fiecare liceu în funcție de motivația alegerii unei calificări din cadrul liceului și școlii profesionale cu profil agricol, mediul de proveniență, pasiunile și proiecțiile legate de viitor, un fir roșu ce stă la baza deciziilor de a aplica la un anumit tip de calificare sau de a continua mai departe într-o profesie cu specific agricol.

ALBA, Liceul Tehnologic Agricol „Alexandru Borza”, Ciurbrud

Profil	4 fete rural, 3 băieți - 2 rural și 1 rural
Clasă a - XII-a, tehnician veterinar	Vârste cuprinse între 18-19 ani
Clasă a - XI-a, lucrător în agroturism	

Demografie

Locuire

1 fată locuiește cu tatăl, mamă plecată în Italia

6 locuiesc cu ambii părinți

Afacere de familie sau activități conexe

2 afacere de familie

1 afacere rude

3 pentru auto-consum

1 nu se ocupă cu agricultură

Din cei 7 elevi intervievați la liceul din Ciumbrud:

- 3 vor să plece din zona de proveniență, mai ales că vin din mediul rural, unde, deși "este multă vegetație, e bine să stai la țară, știi să ai grijă de un animal" (Fată, clasa a-XI-a, lucrător în agroturism, Ciumbrud), o elevă preferă să plece la Alba Iulia, după terminarea studiilor, unde eventual să stea cu chirie, dar să lucreze astfel încât să își ajute părinții. Altele două consideră că "satul e mai mult de bătrâni" (Fată, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Ciumbrud) - una dintre ele nu vede un viitor acolo, mai ales că mulți tineri sunt plecați și ei și deși, rudele au pământ și oi, preferă să se desprindă de familie, să lase satul deoparte și să se mute la oraș unde are mai multe oportunități, mai ales în găsirea unui loc de muncă, iar cea de-a treia elevă își dorește să continue studiile, să devină farmacistă la Cluj sau Timișoara.
- Ceilalți 4 au decis să rămână acasă, 2 au afaceri de familie (una în rural, fermă de oi, alta în urban, cresc animale și produc cereale) și sunt mulțumiți de comunitate, chiar consideră că oamenii încă se ajută reciproc, iar ceilalți 2 locuiesc cu părinții, unde una dintre fete preferă să rămână să își ajute tatăl, cu care locuiește, deși este "destul de rău, mai sunt adolescenți ca mine care fac rele și oameni răi" (Fată, clasa a-XI-a, lucrător în agroturism, Ciumbrud) și nici nu se ocupă de agricultură, iar băiatul pur și simplu preferă să se întoarcă acasă, unde părinții au o mică fermă unde cresc animale, cultivă porumb și grâu, tot pentru auto-consum.

BISTRIȚA-NĂSĂUD, Liceul Tehnologic Agricol din Bistrița

Profil

3 elevi locuiesc cu ambii părinți

Clasa a-XI-a, lucrător în agroturism

1 elev locuiește cu o mătușă

Clasa a -XII-a, tehnician veterinar și protecția mediului

2 eleve locuiesc în chirie la Bistrița

Demografie

Afacere de familie sau activități conexe

3 fete rural

2 afacere la rude

3 băieți - 2 rural și 1 urban

2 pentru auto-consum

Vârste cuprinse între 16-19 ani

2 nu se ocupă cu agricultura

Locuire

Din cei 6 elevi intervievați la Bistrița:

- 1 elevă vrea să emigreze în Spania "să se poată realiza" (Fată, clasa a-XI-a, lucrător în agroturism, Bistrița)
- 1 elevă vrea să rămână la Bistrița "unde are tot ce îi trebuie" (Fată, clasa a-XI-a, lucrător în agroturism, Bistrița)
- 1 elevă vrea să rămână cu părinții, deși nu are pe nimeni care să se ocupe de agricultură în satul de proveniență, iar unul dintre elevi se întoarce acasă să devină tehnician veterinar, căci, are deja animale, "e destul de bine, mai bine decât la oraș. E natură, liniște" (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Bistrița)
- Elevul care locuiește cu mătușa care gestionează o fermă de animale, își propune să își ia BACU și apoi, vrea să își continue studiile cu o facultate de 3 ani, fără frecvență, la Cluj, ca inginer zootehnist, iar dacă nu reușește, rămâne tehnician veterinar în satul mătușii, unde locuiește
- Singurul elev din mediul urban, consideră că deși are condiții decente unde locuiește cu părinții, după ce termină liceul vrea să continue studiile, la Cluj, la facultatea de medicină veterinară, iar dacă nu, e decis să schimbe profilul, să facă școala militară de la Câmpulung

IAȘI, Liceul Tehnologic "Haralamb Vasiliu", Podu Iloaiei

Profil

Clasa a XII-a, tehnician veterinar

Clasa a XII-a, agricultură ecologică

Clasa a XII-a, tehnician în agricultură

Locuire

4 elevi locuiesc cu ambii părinți

1 băiat locuiește la cămin, iar în Republica Moldova cu părinții, în mediul rural

1 elev locuiește cu mama și "tatăl vitreg"

Demografie

2 fete urban și 1 fată rural

1 băiat urban și 2 băieți rural, din care unul din Republica Moldova

Vârste cuprinse între 17-19 ani

Afacere de familie sau activități conexe

3 afaceri de familie

1 pentru auto-consum

2 nu se ocupă cu agricultura

Din cei 6 elevi intervievați la liceul din Podu Iloaiei :

- 1 elevă, deși are afacere de familie, provine din mediul rural și ar prefera fie să emigreze, fie să continue studiile sau să deschidă o afacere proprie, "ceva al meu, dacă acasă a fost la fel, părinții nu au lucrat pentru nimeni, m-am învățat să lucrez pentru mine." (Fată, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Podu Iloaiei)
- Cea din mediul urban ar prefera să se mute în altă țară, dacă nu găsește ceva la Iași, unde locuiește cu părinții, deși este destul de indecisă cu privire la viitorul ei, iar o alta tot din mediul urban, se gândește că la Iași

are mai multe posibilități, "facultatea dacă vreau să fac e mai aproape" (Fată, clasa a-XII-a, tehnician în agricultură, Podu Iloaiei) sau întotdeauna există opțiunea plecării în străinătate, "când o să vreau să-mi fac banii mei, să câștig bani mai ușor, este mult mai bine decât aici în România și gândirea asta o au mult mai mulți nu, doar eu" (Fată, clasa a-XII-a, tehnician în agricultură, Podu Iloaiei)

- Elevul din Republica Moldova, consideră că s-a încadrat foarte bine, ca cetățean, cu colegii români. Timp liber nu prea are, dar are prieteni și colegi atât român, cât și din Republica Moldova, mai ales cei care sunt la profilul economic din același liceu. Și-a propus să facă o facultate peste hotare, dar l-a tras în jos limba engleză, a făcut doar rusa și franceza, însă nu se simte descurajat mai ales că va rămâne cu siguranță în România, să continue studiile, deși părinții se ocupă de agricultură și au afacere de familie. În privința facultății cel mai probabil se duce la facultatea de medicină veterinară, la Iași - i-a plăcut să îngrijească de animalele, acesta fiind și motivul pentru care a ales liceul, în plus "România este o țară Europeană și are mai multe avantaje spre viitor în profesie" (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Podu Iloaiei)
- Elevul care locuiește cu mama și tatăl vitreg, deși consideră că comunitatea este "puțin cam ciudată", e mai retras și se ocupă doar de ferma de creștere a animalelor, afacere de familie, pe care își plănuiește să o dezvolte în viitor. Însă până atunci, își propune să se mute la Iași, unde să-și continue studiile la facultatea de agronomie, pentru a deveni inginer agronom. "Se caută profesia asta. Mulți pleacă în străinătate pentru un trai mai bun, dar se poate și aici". Cunoaște proiecte europene care "ajută tinerii fermieri să facă ceva" - un plan de 100.000 euro, ce pot fi accesate de persoane cu vârste între 18-40 de ani. (Băiat, clasa a-XII-a, agricultură ecologică, Podu Iloaiei)
- Băiatul care locuiește în mediul urban, consideră că comunitatea "nu e nici una foarte primitoare, nici de speriat, eu m-am obișnuit. Nu sunt oamenii cum ar trebui să fie, oamenii ar trebui să fie corecți din punctul meu de vedere, nu ar trebui să judeci persoanele, că ai mai mulți bani sau nu știu ce studii.". Preferă în următorii ani, mai ales dacă va avea o familie, să se mute la Iași unde "ai mai multe posibilități, la școli mai bune, ai și unde să te distrezi" (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician în agricultură, Podu Iloaiei)

OLT, Liceul Tehnologic "Dimitrie Petrescu", Caracal

Profil	3 băieți rural și 1 din urban
Clasa a XII-a, tehnician agronom	Vârste cuprinse între 17-18 ani
Clasa a XI-a, mecanic agricol	Locuire
Clasa a XI-a, agricultor culturi de câmp	1 elev locuiește la o mătușă
Clasa a XI-a, zootehnist	5 elevi cu părinții, dintre care unul are mamă plecată la muncă în Spania, iar la altul are mama decedată
Demografie	
1 fată din urban și 1 din mediul rural	

Afacere de familie sau activități conexe

5 pentru auto-consum

1 afacere de familie

Din cei 6 elevi intervievați la liceul din Caracal:

- Deși comunitatea este una plăcută, elevul care locuiește cu mătușa într-un sat preferă să plece din țară în Italia ca să se angajeze
- Alt elev, deși "este foarte bine, păi este la țară și îmi place la țară, este foarte frumos" (Băiat, clasa a-XI-a, zootehnist, Caracal), vrea să se mute undeva la oraș, însă nu pare foarte decis unde, pentru un loc de muncă sau să-și deschidă propria afacere, iar alți doi își propun să continue studiile unul (din mediul urban) la facultatea de agronomie la Craiova, iar altul (din mediul rural) "sincer aici nu cred că sunt atât de multe oportunități pentru a te dezvolta. Vreau să îmi continui studiile mai departe, cât mai departe de aici" (Fată, clasa a-XII-a, tehnician agronom, Caracal), cel mai probabil la București
- 2 elevi își propun să rămână cu părinții, în mediul rural. Unul pentru că este frumos și îi este bine acolo, iar cel care are afacere de familie, o plantație de vinete, este mult mai deschis către comunitate care este "frumoasă, foarte mulți oameni de treabă și dacă ai nevoie de ceva poți să întreb pe oricine și te ajută. Este foarte bine, nu duc lipsă de nimic, este o comună reabilitată. Sunt foarte multe persoane de vârsta mea" (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician agronom, Caracal)

TELEORMAN, Liceul Tehnologic "Nicolae Bălcescu", Alexandria

Profil

2 locuiesc cu ambii părinți

Clasa a XII-a, tehnician veterinar

2 elevi locuiesc, unul doar cu tatăl, celălalt doar cu mama

Clasa a XII-a, tehnician ecolog și protecția calității mediului

1 elev locuiește cu bunicii

Demografie

Afacere de familie sau activități conexe

3 băieți din rural

2 afaceri de familie

1 fată din urban și 1 fată din rural

2 pentru auto-consum

Vârsta de 18 ani

1 nu se ocupă cu agricultură

Locuire

Din cei 5 elevi intervievați la Alexandria:

- 2 elevi, ar pleca din comunitate doar în eventualitatea în care și-ar continua studiile, unul la București spre exemplu, dar "este doar un gând. Nu am motive să mă mut, dacă este bine aici de ce să schimb, de ce să

merg undeva unde nu sunt familiar?”, la el în sat oamenii sunt amabili, “sincer avem oameni aici destul de plăcubili, dacă știi cum să te porți cu ei pot fi chiar de treabă, trebuie să-i cunoști” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician ecolog și protecția calității mediului, Alexandria). Cel de-al doilea consideră că satul lui “s-a dezvoltat pe partea agriculturii, este destul de frumos, atât timp cât eu nu am intenții să plec definitiv” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician ecolog și protecția calității mediului, Alexandria), vrea să rămână în zonă și pleacă mai departe la facultate sau la o postliceală, doar dacă va lua o notă mare la BAC

- 2 dintre elevii cu afacere de familie își planuiesc să continue studiile, dar să se retragă în zona de reședință. Cel a cărui soră conduce o întreprindere individuală (de culturi mari de câmp), n-a menționat că în sat “sunt foarte multe întreprinderi în agricultură, multă lume se ocupă doar cu agricultura având teren dat în arendă la fermieri. Este bine, îmi place, am foarte multe vise, îmi place să lucrez în agricultură cu familia mea, i-am ajutat cum am putut” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Alexandria). Își propune să rămână acasă după terminarea facultății (la București), să lucreze într-o fermă de animale sau într-o clinică (în Alexandria sau satul lui). Cel de-al doilea, unde părinții au o afacere cu legume și cereale, se gândește că poate să își facă o mini afacere în agricultură, deoarece “este un sol foarte fertil în zonă” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Alexandria), însă toate acestea după ce finalizează facultatea de medicină veterinară de la București.
- Una dintre eleve, care provine din mediul urban, ar vrea să rămână, deoarece s-a obișnuit cu orașul, cu casa, cu familia, dar nu prea are ce face, mai mult, “nu știu, este puțin cam complicat pentru că toată lumea judecă și dacă nu ești exact cum vor ei înseamnă că nu ești bun”. Se gândește să se mute la București, după terminarea liceului, deoarece are “mai mult variante, oportunități, pot progresa mai bine acolo” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Alexandria)

TIMIȘ, Liceul Tehnologic “Romulus Paraschivoiu”, Lovrin

Profil

Clasa a XI-a, mecanic agricol

1 elev locuiește cu ambii părinți

4 locuiesc cu un singur părinte, din care 3 cu tatăl și 1 cu mama

1 elev locuiește cu bunica

Demografic

4 băieți și 2 fete, toți din mediul rural

Vârste cuprinse între 17-18 ani

Afacere de familie sau activități conexe

1 afacere de familie

1 afacere rude

2 pentru auto-consum

Locuire

2 nu se ocupă cu agricultură

Din cei 6 tineri intervievați la liceul din Lovrin:

- 3 elevi vor să rămână în același sat, unul să lucreze la ferma unde lucrează și tatăl acestuia, altul vrea să rămână "pentru că cunoaște lumea" (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin), în plus are o afacere de familie, care se ocupă cu creșterea animalelor, iar cel de-al treilea "sunt foarte fericit și bucuros unde locuiesc, anul acesta am dat la clasa a11a, sunt foarte ajutat de profesori și de toți din jur. Sincer, tot aici, familia mea s-a extins în domeniul acesta al agriculturii, suntem 7 frați, vreau să muncim aici, să producem." (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin) - au o afacere de familie în legumicultură.
- Cel care locuiește cu bunica, nu este foarte hotărât cu privire la viitorul lui, dar știe că mai întâi începe școala (+2 ani seral), după care se angajează
- 1 elev, deși este foarte bine în satul de unde provine, se gândește, după ce termină școala, să plece în Germania, "oriunde îmi este ok și îmi este bine" (Fată, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin), cu atât mai mult cu cât mama lui este plecată în străinătate. La fel un alt coleg, care se gândește să se mute temporar în Germania, ne spune că "știți foarte bine economia din Germania este altfel decât cea din România, este foarte diferit, poți să găsești muncă ușoară, aici e muncă grea, poți să găsești muncă în echipă, ceea ce în România nu prea vezi" (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin)

În alegerea liceului și a profilului, elevii în majoritatea cazurilor, au avut o formă de interes în a afla mai multe despre cursuri, fie au avut frați mai mari care au urmat cursurile liceelor de profil, fie prieteni sau cunoștințe de la care s-au informat. Adolescenții au descoperit modulele de practică și oferta educațională, inclusiv pe site-urile liceelor sau prin intermediul sesiunilor de informare la școlile gimnaziale, susținute de viitorii profesori din liceu, dar și din broșuri și pliante și/sau pe parcurs, o dată cu începerea cursurilor la liceele și școlile profesionale.

Pentru participanții la acest studiu, alegerea liceului/școlii profesionale este una personală, influențată de pasiunile, proiecțiile de viitor sau capacitățile pe care le-au identificat în comunitate ca oportunități de angajare, așa cum au fost ele prezentate la punctul anterior. În prea puține cazuri, a fost un accident sau repartizare computerizată în funcție de media de admitere (N=5), dar și în acele situații, elevii conștientizează oportunitățile și aleg să meargă mai departe, chiar cu o profesie.

"Am nimerit din greșeală, am pus prima oară liceul agricol din Ciumbrud și apoi celelalte, cu media avută am intrat acolo. Prima oară nu am fost încântată, eram tristă că am ajuns acolo și părinții mei nu se așteptau. Un semestru am stat cu gândul să mă transfer, dar când am văzut cât e de frumos și câte oportunități am, am zis că așa a fost să fie, să ajung acolo, dacă ajungeam unde voiam nu era la fel de bine." (Fată, clasa a XII-a, tehnician veterinar, Ciumbrud)

„Am vrut să merg la filologie, dar nu am intrat, nu eram cu agricultura, să îmi placă animalele, dar după ce am ajuns la liceu, nu m-am așteptat să văd atâtea. Am avut parte de profesori buni, așa mi-am dorit să devin farmacistă. Mi-am dat seama că îmi place!” (Fată, clasa a XII-a, tehnician veterinar, Ciumbrud)

Alegerile au fost susținute de cele mai multe ori de către părinți: „ [decizia] Și a mea și a părinților, stăteam la un sat vecin [...], părinții m-au dat aici, eu nu știam ce și cum, la clasa a-5-a îmi dădeam seama. Aici am fost și la gimnaziu și am continuat și liceul” (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin) sau “Pe clasa a VIII-a, am completat formularele, cu cea mai bună prietenă, am hotărât să mergem la agroturism și am spus tatălui meu, care a fost de acord cu alegerea” (Fată, a XI-a, lucrător în agroturism, Ciumbrud). Când s-a înscris, nu se gândea că va face o profesie, dar a fost atrasă de turism și de agricultură.

Un singur participant a luat decizia de a urma studiile la un liceu agricol/școală profesională contrar dorinței părinților de a urma un alt tip de învățământ liceal: *„A fost alegerea mea, am făcut contra spuselor părinților. Eu mi-am dorit aici”* (Băiat, clasa a XII-a, tehnician veterinar, Alexandria)

În general, alegerile au fost raționale și s-au bazat pe o evaluare a capacităților familiilor de a susține elevul în demersul său pe mai departe, fie prin existența unor afaceri de familie în domeniul agricol, fie prin creșterea animalelor și producerea cerealelor pentru auto-consum. Cert este că majoritatea elevilor au avut un mediu familiar și familial care le-a permis un prim contact cu ce presupune agricultura și care le-a influențat pe mai departe deciziile. Prea puține au fost cazurile, în care deși, cu afacere de familie, elevul proiectează să plece din țară (N=1), iar cei care decid să plece (N=6), de fapt nu au acasă un sistem bine pus la punct care să-i propulseze sau să-i țină într-o profesie agricolă.

Casetă cu citate relevante despre alegerea personală, repartizare și factorii motivați

„Profesională, erau mai multe. Dacă tot ne ocupăm cu agricultura, am dat la agricultură.” (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin)

„Da. Da, și-a dorit să fiu. Mai bine la Lovrin decât să fiu la internat la oraș. E mai aproape de mine și este și mai cunoscut liceul.” (Fată, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin)

„Ca pe viitor să pot să-mi deschid propria afacere.” (Băiat, clasa a-XI-a, agricultor culturi de câmp, Caracal)

„De când mă știu mi-am dorit să fiu medic veterinar sau asistent veterinar să pot să ajut animalele.” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Alexandria)

„La început am dorit să intru pe gastronomie, dar după ce am văzut profilul la care sunt eu, pare un profil cu mai multe oportunități, tehnician ecolog - protecția calității mediului” (Băiat,

clasa a-XII-a, tehnician ecolog și protecția calității mediului, Alexandria)

„Mi-au plăcut de mic animalele, să le îngrijesc - am ales eu liceul, iar profilul din pasiune. Prima opțiune acolo am intrat, am vrut la agricolă la Bistrița sau la Beclean a doua variantă. Căutam un profil pe bază de agricultură, dacă nu intram la tehnician [veterinar], rămâneam tot pe agricultură” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Bistrița)

„Am vrut să merg la liceul de artă, îmi plăcea să desenez când eram mic, îmi plăceau și animalele și nu eram hotărât. Până la urmă, am ales liceul agricol, că din artă nu o să fac mare lucru. În schimb am auzit bârfe că liceul agricol nu e un liceu foarte strălucit și profii lasă de dorit, dar dacă ei ar fi venit la liceu și ar fi văzut...că se înșelau. La liceul ăsta mi s-au deschis multe oportunități față de alte licee la care aș fi putut să merg.” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Bistrița)

„Am tot citit un sondaj de la elevi care au studiat acolo și după cum au descris mi s-a părut wow și nu am mai vrut să dau înapoi, au fost cuvinte de laudă, mi-au dat un pas înainte, hai că se poate aici.” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Podu Iloaiei)

Deși elevii aveau deja o serie de informații despre liceul/școala profesională pe care o vor urma, acestea nu includeau în mod obligatoriu și aspecte tehnice legate de tipul practicii, de dotări sau de alte materii specifice profilului urmat. Pentru un grup mai mic de elevi, decizia de a urma cursurile liceului a fost una informată în totalitate, în care au ținut cont atât de dotări, existența unei ferme didactice și perspectivele de viitor ce le pot avea în urma parcurgerii curriculei:

„Da, eu la început îmi doream un liceu teoretic cu profil teoretic dar, în clasa a 8-a, când am ajuns să vizitez liceele din oraș, m-a atras foarte mult dezvoltarea acestuia și modernismul acesteia (ferma didactică) mi-au schimbat brusc părerea, atunci i-am spus tatei că doresc acest liceu”. (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Alexandria)

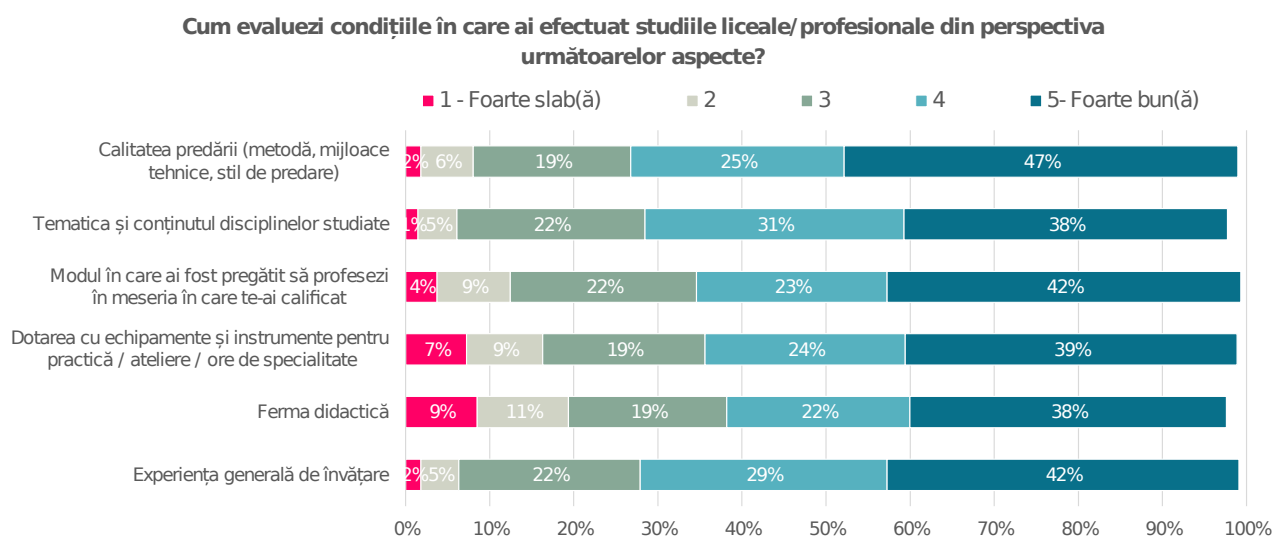
Pentru participanții care au ales să urmeze studiile formei de învățământ pe care o frecventează, perspectiva unei profesii „asigurate” a unei „meserii” a fost un factor decisiv în alegerea lor: „Mi-am dorit și eu să învăț o meserie de la început, și părinții și profesorii m-au sprijinit” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician agronom, Caracal). Dacă în cadrul familiei elevilor deja exista o afacere în domeniul agricol, perspectiva studiului unui profil asemănător, pentru continuarea afacerii, a fost un aspect relevant în decizia lor: „Da. Și nu numai dirigintele mi-a spus ci și profesorii: << dacă ai tăi deja au format ceva frumos, tu poți continua.>> Sunt foarte mulțumit.” (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin). Ceilalți participanți, a căror perspectivă de viitor nu este formată, nu au menționat în

discursul lor aspecte legate de potențiala profesie pe care o vor avea în urma finalizării studiilor, fie pentru că sunt încă indeciși, fie ca urmare a lipsei de interes față de domeniul studiat.

2.4. Evaluarea studiilor urmate

Majoritatea elevilor care au participat la sondaj au aprecieri pozitive referitoare la condițiile în care și-au efectuat studiile liceale/profesionale și experiența generală de învățare, așa cum o arată și graficul din figura 14. Aspectele evaluate pozitiv de cei mai mulți dintre respondenți vizează calitatea predării și conținutul disciplinelor studiate. La polul opus, ferma didactică și dotarea tehnică a liceelor sunt aspectele care au înregistrat cele mai multe aprecieri negative.

Figura 14 - Evaluarea condițiilor de studiu

Eșantion total, N=882. Diferențele până la 100% sunt reprezentate de non-răspunsuri

Modul în care sunt apreciate condițiile de studiu înregistrează unele diferențe în funcție de forma de învățământ și profilul urmat. Cea mai importantă dintre ele constă în faptul că elevii de la profesională profil mecanic auto evaluează pozitiv într-o proporție de peste 80% toate aspectele referitoare la condițiile și experiența de studiu enumerate în chestionar, inclusiv ferma didactică și dotările cu echipamente.

În interviurile calitative, atunci când au evaluat ce anume le-a plăcut și ce nu din cadrul liceului/școlii profesionale, participanții s-au axat pe o serie de aspecte generale, printre care cele mai frecvente au fost:

- aspecte legate de materiile predate;
- aspecte legate de practică;
- aspecte legate de profesori și de colectivul liceal

Pentru un număr de participanți, relevante au fost legăturile emoționale formate cu profesorii și cu colegii: „M-am apropiat de colegi, de profesori, profesorii care predau la liceu sunt ca părinții mei, mă înțeleg bine cu dâșii, mă înțeleg, cu unii profesori, cu doamna dirigintă vorbesc mai deschis decât cu maică-mea” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Alexandria), dar și gradul de „implicare” al profesorilor în materia predată. „Implicarea” profesorului a fost un factor important în stabilirea modului în care o materie este predată, indiferent de conținutul informațional al acesteia, dar și este văzut cu rol de mentor și persoană care își poate ghida elevii pe mai departe.

“La școală nu te învață ce să faci după ce termini, sau cum să te dezvolți mai bine sau să fii un antreprenor bun. În general, la majoritatea școlilor, nu neapărat la liceul meu. Trebuie să înveți singur ! Au fost ședințe, cu mai mulți directori, s-a mai vorbit, au venit mai mult persoane din mai multe domenii - au fost alți elevi care au terminat la liceu și ne-au zis ce fac acum. A fost foarte interesant ”
(Fată, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Podu Iloaiei)

Au fost câteva cazuri de elevi care au menționat faptul că naveta sau transportul de acasă la școală, reprezintă un dezavantaj, durează prea mult, uneori între 30-45 de minute, doar în scopul de a da un răspuns cu privire la lucrurile care nu le-au plăcut pe parcursul anilor de studiu.

Practica a fost evaluată din perspectiva utilității, juxtapunerii cu materia predată teoretic, dar și din perspectiva dotărilor tehnice: „Aș putea spune mediu mulțumit. Pentru că atelierile de practică nu sunt suficient de dotate și implicarea profesorilor de practică (scăzută)” (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Caracal) și relevanței pentru profilul studiat: „O părere puțin mai slabă, după cum v-am spus, noi facem mai mult agricultură decât mecanică” (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin). Un alt aspect al practicii este gradul său de dificultate, raportat la condiția fizică, emoțională și maturitatea elevilor de a efectua o serie de activități specifice unor persoane adulte: „Nu știu, poate, nu știu cum să spun, nu mi-a plăcut practica pe care am făcut-o, în vară munceam foarte mult, învățam cum să dau cu sapa, erau momente în care nu mai voiam, ca orice copil, nu voiam să fac treabă, dar am trecut și peste asta” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician în agricultură, Podu Iloaiei). Totodată și accesul pe perioada verii, în vacanță, la anumite stagii de practică în regim Erasmus a contribuit la o apreciere pozitivă cu privire la experiența profesională viitoare - “în Granada ERAMUS am mers la diverse stații de deșeuri, am vizitat diferite complexe, nu neapărat în agricultură, ci domenii agricole conexe, cum se dezvoltă la ei lucrurile astea - au multe hectare de măslina. Nu mă pot plânga. Sunt mulțumit, la alt liceu nu cred că s-ar fi putut asemenea oportunități.” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Bistrița).

“Foarte mulțumit, am învățat multe lucruri noi. Tăierea copacilor, cum să fac o lucrare, am început să fac acasă, apoi pe la vecini, am altoit niște copaci, vița de vie - și făceam bani de buzunar. Vara trecută am ajuns la un inginer, nu eram angajat, făceam mai mult treabă, lucram

cu tractoarele, la vie, la pomi, seră, terenuri. Am învățat cum se stropesc via, ce pesticide să folosesc.” (Băiat, clasa a-XII-a, agricultură ecologică, Podu Iloaiei)

Materiile predate sunt evaluate de către participanți din perspectiva profilului urmat, dacă are sau nu relevanță pentru acesta: „Modulele foarte mult M1, M2, M3. M1 piețe agricole, atestate, ce trebuie, cum trebuie să procedăm, ce trebuie să facem, m-a ajutat foarte mult, veneam cu idei acasă, m[ă] sfătuim și cu tata. Dacă pe viitor vreau să continui, să pun și mai multe” (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin), dar și din perspectiva examenului final (bacalaureat) dacă aceștia urmau cursurile unui liceu: „Aș fi vrut să studiez mai mult biologia, într-a XII-a ar fi trebuit lăsat mai ușor cu modulele - să fie mai multă biologie, română, matematică”. (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Bistrița)

Am întâlnit și situații de elevi care ar fi preferat să facă limba franceză, română sau mai multă engleză, matematică, fie din dorința inițială de a intra la un alt profil (ex. filologie) sau pur și simplu de perfecționare (limba engleză ar permite accesul la cursuri în străinătate sau o mai bună înțelegere a fondurilor europene).

Schimbările pe care participanții le-ar face în ceea ce privește „modul în care se face școală” și ce și-ar fi dorit să se întâmple diferit sunt în strânsă legătură cu nemulțumirile declarate. Aceste schimbări vizează: practica și dotările tehnice ale liceului/școlii profesionale, materia predată, dar și gradul de implicare al profesorilor, modul lor de predare și raportare la elev, un singur caz a fost în afara contextului, dar conectat cu modul de locuire la cămin.

Atunci când ar dori să se schimbe modul de efectuare al practicii în licee/școli profesionale, elevii au menționat 3 aspecte: durata practicii, dotările tehnice („Aș fi dorit să avem mai multe ore de laboratoare, să ni se explice mai multe lucruri și mai multă aparatură pe care să o folosim”- (Fată, clasa a-XII-a, tehnician agronom, Caracal) și tipul practicii, de ex. un profil de mecanică să nu efectueze practică pe câmp, ci în ateliere [„Aș căuta un pic mai amănunțit să ne punem pe treabă în sensul să reparăm un motor de exemplu, sa dezasamblăm un tractor, chestii mecanice”] (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin).

În ceea ce privește materia predată, principalele schimbări propuse vizează introducerea de materiale suport acolo unde lipsesc: „În primul rând la liceul nostru aș fi vrut să bag manualele pe meserii, noi facem module și nu avem manuale absolut deloc, de prin anii 2000 nu s-au mai făcut, nu există aceste manuale” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician agronom, Caracal); dar și modul în care materia este predată: „Probabil mai multe activități cum se întâmplă pe la alte licee să nu fie numai modul acela obișnuit, predat, scris ascultat. Mi-aș fi dorit mai multă practică”. (Fată, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Alexandria)

Casetă cu citate relevante despre ce schimbări ar face la ”cum se face școală”

„Aș căuta un pic mai amănunțit să ne punem pe treabă în sensul să

reparăm un motor de exemplu, sa dezasamblăm un tractor, chestii mecanice” (profil mecanic agricol). (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin)

„Dacă ar fi tractoare agricole. Am luat și carnet, mă descurc să conduc, dar ceilalți care nu știu le-ar fi de folos, să ne ajute să putem pe parcurs să desfășurăm aceste lucruri.” Practică (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin)

„Mai puțini copii și utilaje pe care să învețe.” (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin)

„Să fie mai multă practică și să ne învețe pe utilaje.” (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin)

„În primul rând la liceul nostru aș fi vrut să bag manualele pe meserii, noi facem module și nu avem manuale absolut deloc, de prin anii 2000 nu s-au mai făcut, nu există aceste manuale.” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician agronom, Caracal)

„Aș fi dorit să avem mai multe ore de laboratoare, să ni se explice mai multe lucruri și mai multă aparatură pe care să o folosim.” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician agronom, Caracal)

„Mai multe laboratoare, prin scris nu se învață precum se învață practic, față în față cu acel obiect, reții mult mai repede și mult mai bine.” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician agronom, Caracal)

„Implicarea profesorului este foarte scăzută, profesorii nu se implică în activități.” (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Caracal)

„Probabil mai multe activități cum se întâmplă pe la alte licee să nu fie numai modul acela obișnuit, predat scris ascultat. Mi-aș fi dorit mai multă practică.” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Alexandria)

„Să bage cât mai multe ore pe modulele agricole. Nu sunt suficiente.” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Alexandria)

„Nu știu, aș fi pus mai multe condiții - echipamente speciale, ore de prânz, prânzul să ne fie oferit de liceu, vestiar unde să ne putem schimba.” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician în agricultură, Podu Iloaiei)

„Păi, adică profesorii să nu fie severi, eu ca elev nu am făcut cu toți profesorii din școală, am auzit că unii sunt mai severi, comportamentul unor profesori.” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician în agricultură, Podu Iloaiei)

“ Aș fi vrut mai mult în laborator, nu am avut posibilitatea, aș fi preferat să experimentăm în laborator mai mult. Să lucrez cu animalele mai mult.” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Ciurbrud)

“Aș face laboratoarele mai dotate, cu material didactic pentru

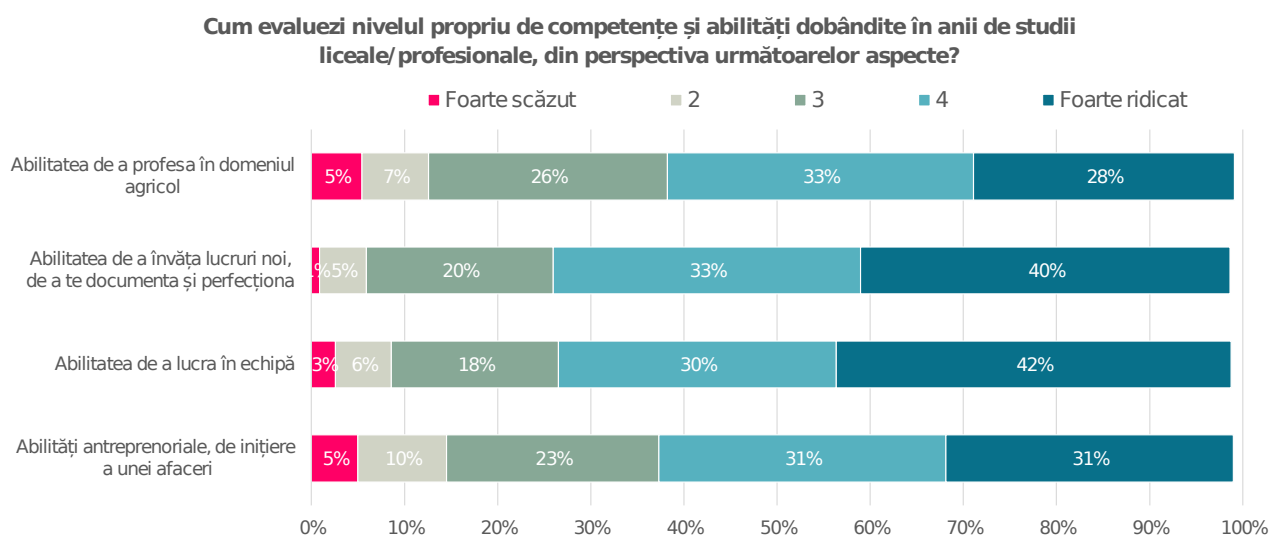
practică și utilaje ” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Ciumbrud)

”Aș schimba să intre mai multă practică - să meargă elevii la animale la ferme. ” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Ciumbrud)

”La profilul agricultură ecologică, când se vorbește despre agricultură mă gândesc la utilaje tractoare, s-a făcut doar într-a IX, s-a explica puțin despre ceva și cam atât. Ar fi fost util să învățăm mai mult și într-a X-a sau a XI-a. Mulți care termină se duc la ferme și lucrează pe tractoare sau ce înseamnă utilaje. Ei învață cu timpul, alții nu au când să învețe și cum” (Băiat, clasa a-XII-a, agricultură ecologică, Podu Iloaiei)

Multe dintre cele spuse de elevi pe parcursul interviurilor vin să explice modul în care își auto-evaluează propriile competențe și abilități dobândite pe parcursul studiilor. Rezultatele din sondaj arată că elevii își auto-evaluează pozitiv abilitățile transversale de tipul abilităților de a învăța lucruri noi sau de a lucra în echipă într-o mai mare măsură decât pe cele specifice necesare pentru a profesa în domeniul agricol sau pe cele antreprenoriale (vezi figura 15), chiar dacă și acestea din urmă sunt evaluate pozitiv de ponderi mari dintre cei chestionați. 62% dintre participanții la sondaj își apreciază nivelul abilităților antreprenoriale dobândite în anii de studii ca fiind unul ridicat sau foarte ridicat.

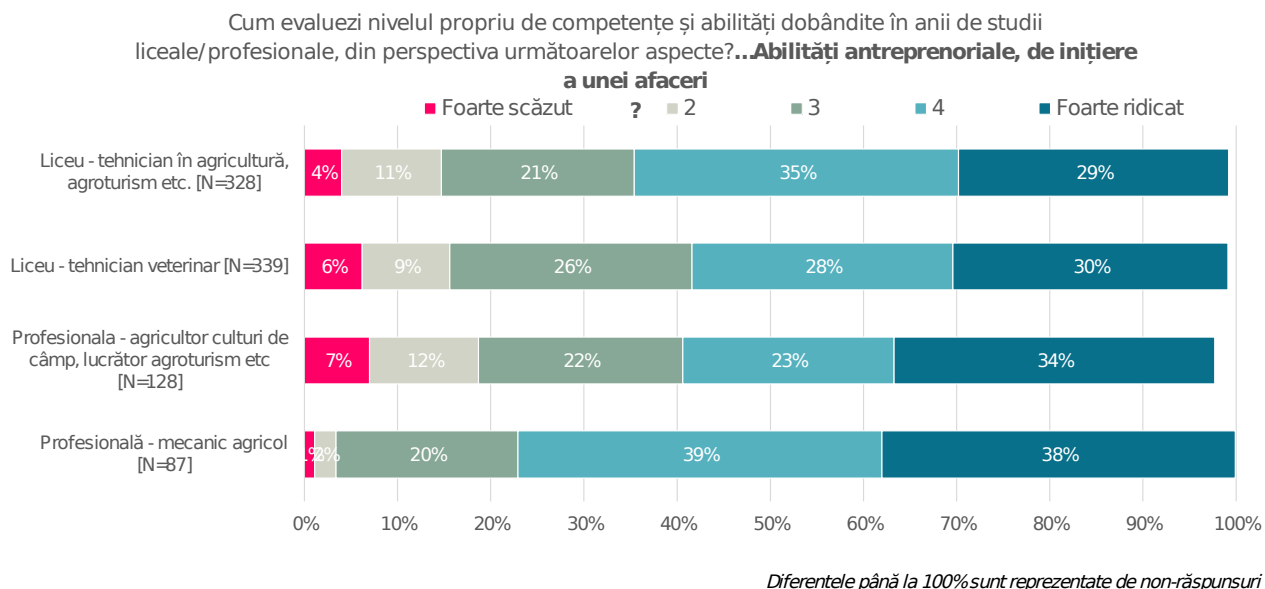
Figura 15 - Auto-evaluarea propriilor competențe și abilități dobândite

Eșantion total, N=882. Diferențele până la 100% sunt reprezentate de non-răspunsuri

Elevii de profesională, profil mecanic auto își auto-evaluează nivelul abilităților antreprenoriale ca fiind ridicat într-o proporție semnificativ mai mare decât colegii de la alte profile sau decât cei de la liceu. Cifrele indică în opinia noastră o tendință de supra-apreciere a propriilor competențe și abilități dobândite.

Figura 16 - Auto-evaluarea abilităților antreprenoriale dobândite în funcție de calificare pe care o vor obține după finalizarea studiilor

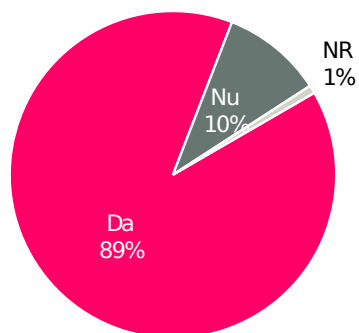

2.5. Experiența elevilor cu cursuri și activități de educație antreprenorială

Tendința de a-și supra-aprecia nivelul abilităților antreprenoriale înregistrată la nivelul eșantionului de elevi se datorează în bună parte și faptului că majoritatea au participat la ore de educație antreprenorială. Din 10 elevi, 9 au urmat astfel de cursuri, iar 42% au participat la activități de educație antreprenorială în afara orelor de curs.

Figura 17 - Participarea la activități de pregătire pentru ieșirea din sistemul de protecție

Pe parcursul studiilor liceale/profesionale ai participat la ore de educație antreprenorială?

Ai participat vreodată la activități (atelier, concursuri etc) de educație antreprenorială în afara orelor de educație antreprenorială?

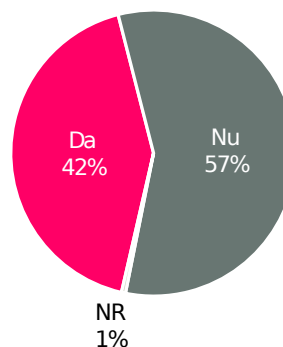
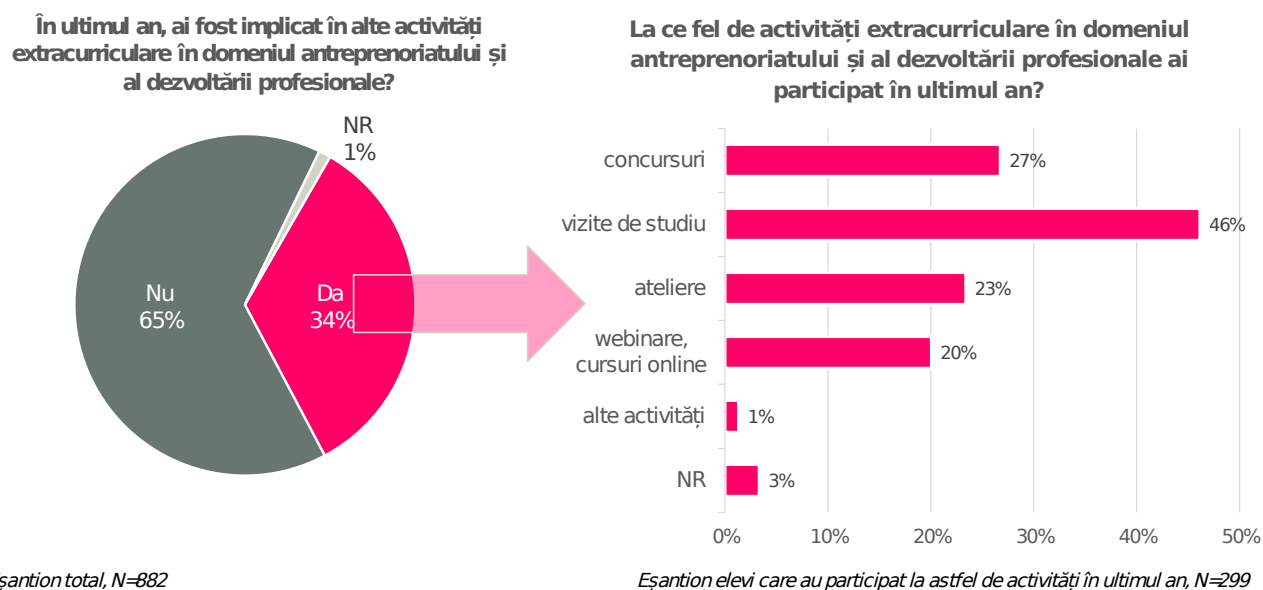

Figura 18 - Distribuția respondenților în funcție de participarea în ultimul an la activități extracurriculare în domeniul antreprenoriatului

Chiar și în ultimul an, în ciuda restricțiilor impuse de pandemia de Coronavirus, o treime dintre elevi au participat la activități extra-curriculare de educație antreprenorială. Dintre aceștia cei mai mulți au participat la vizite de studiu, dar ponderi semnificative au participat la concursuri, ateliere sau webinare.

În funcție de profilul urmat, se remarcă faptul că elevii de profesională profil mecanic auto au participat într-o proporție mai mare comparativ cu ceilalți elevi la activități de educație antreprenorială în afara orelor de curs, inclusiv în ultimul an.

Figura 19 - Pondere elevilor care au participat la diverse activități de educație antreprenorială în funcție de calificarea pe care o vor obține la finalizarea studiilor

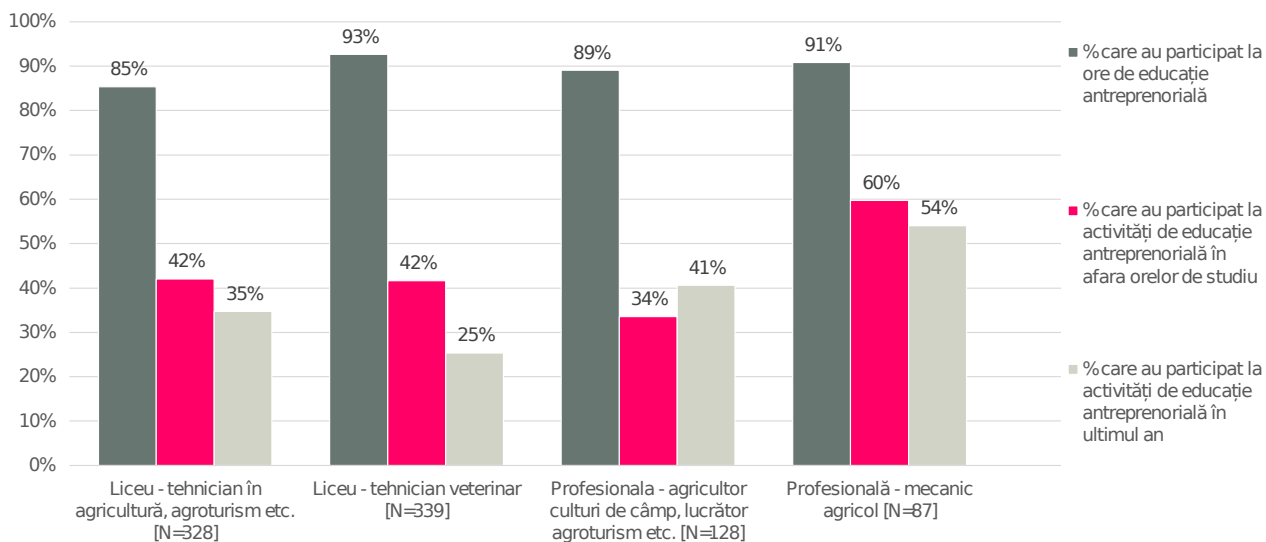
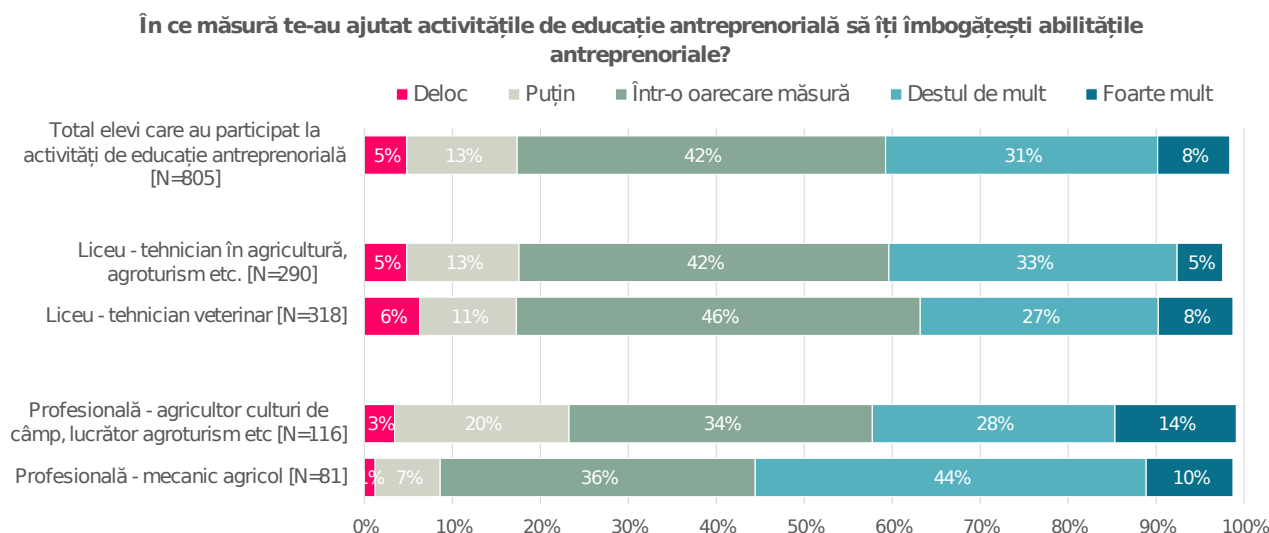

Figura 20 - Evaluarea utilității activităților de educație antreprenorială

Diferențele până la 100% sunt reprezentate de non-răspunsuri

Utilitatea percepută a participării la activități de educație antreprenorială este una relativ ridicată, aproape 4 din 10 elevi considerând că acestea i-au ajutat destul sau foarte mult în a-și îmbogăți abilitățile antreprenoriale. În rândul elevilor de la profilul mecanic auto ponderea celor care apreciază pozitiv aceste activități depășește 50%, în timp ce în rândul elevilor de liceu profil tehnician veterinar ea este de de 35%.

În cadrul interviurilor calitative, majoritatea elevilor au participat la cursurile de educație antreprenorială (30 din 36 intervievați), care s-au făcut cu precădere în primii doi ani de cursuri. O serie dintre elevi ar fi apreciat ca aceste cursuri să se fi desfășurat în ultimii ani de studiu, astfel încât să conștientizeze mai bine ce presupun aceste ore și care ar fi utilitatea lor practică pe mai departe. Totodată

cursurile ar fi de preferat să includă sesiuni de mentorat, dar și cum se leagă locul potrivit de muncă cu diverse finanțări.

În general, aceste cursuri au fost apreciate ca fiind utile și că vor fi folosite în demersurile profesionale ulterioare, mai ales dacă se vor lansa în afaceri pe cont propriu.

Casetă cu citate relevante despre utilitatea educației antreprenoriale

“Da, am făcut la început prin clasa a IX-a/a- X-a nu am înțeles prea multe pentru că eram la început, erau mai potrivite pentru cls a XI și a XII. Nu știam pe ce să mă axez, era la început” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Ciumbrud)

“Da. Ne învață despre venituri, investiții, când ne întreabă doamna profesoară, eu sunt cu mâna pe sus, știu ce înseamnă investiții și profit.” (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin)

“Mi s-a părut foarte interesantă, deoarece am învățat foarte multe, cum să ne comportăm cu angajații, dacă am avea, ce dotări putem face, ajustări (pe lângă salariu). Aș fi vrut să mi se arate mai multe despre înființarea unei firme și obligații” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Alexandria)

“Mi-am adus aminte că am o singură materie pe care nu aș face-o (educația antreprenorială), foarte plictisitoare. Nu am avut activități practice, am avut doar predare și ascultare. Spuneau lucruri interesante, dar nu îmi plăceau mie.” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Alexandria)

“Da, în mare parte cam da pentru că, îți schimbi părerea când vedeai cât de sus au ajuns oamenii respectivi îmi venea și mie să mă ridic, să mă ridic și să mă ridic” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician în agricultură, Podu Iloaiei)

“La început mai plictisitoare, pentru că nu am știut despre ce e vorba, dar pe parcurs mi-am dat seama despre ce erau orele. Da, sunt utile, mai ales pentru cei care o să aibă ferma lor, pentru mine nu neapărat. Mi-ar fi plăcut să se vorbească cum să pornesc de jos, cum să îmi dezvolt propria farmacie” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Ciumbrud)

“Au fost bune, o să mă ajute pe mai departe. Am învățat cum pot să deschid propria afacere, ce trebuie să fac, cum să atrag finanțări, cum să faci o echipă” (Fată, clasa a-XI-a, lucrător în agroturism, Bistrița)

“Utile, eu personal nu m-aș vedea o persoană antreprenor, dar sunt foarte utile dacă aș vrea să devin unul” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician ecolog și protecția calității mediului, Alexandria)

“Am făcut, nu mi s-au părut utile, cam 50% și 50%, nu le voi folosi mai departe în profesia de tehnician, aș fi preferat să fie o oră de

module de specialitate sau matematică” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Bistrița)

”Am participat în clasa a IX-a. Mai mult mi-ar fi plăcut să fi fost într-a XI și a XII, ne schimbăm puțin mentalitatea, într-a IX-a nu am băgat în seamă, nu am acordat atât de multă atenție cât trebuia.” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Podu Iloaiei)

La firme de exercițiu au participat prea puțini sau au lipsit și nu au mai recuperat (8 din 36 de intervievați), dar cei care au participat au considerat în general această experiență ca fiind utilă:

”Da, am avut, au fost foarte bine, ne-au dat sfaturi și am văzut cum se face un plan de afaceri, ai avut de unde lua niște idei pentru viitor. Sunt foarte utile, mai ales pentru clasele terminale, pentru cei care pot să-și deschidă o afacere” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Ciumbrud)

”Da, foarte bune, sunt foarte utile, pentru că dacă vrei să faci o afacere, să deschizi o firmă, să angajezi oameni, trebuie să știi ce procedee să urmezi să faci” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Bistrița)

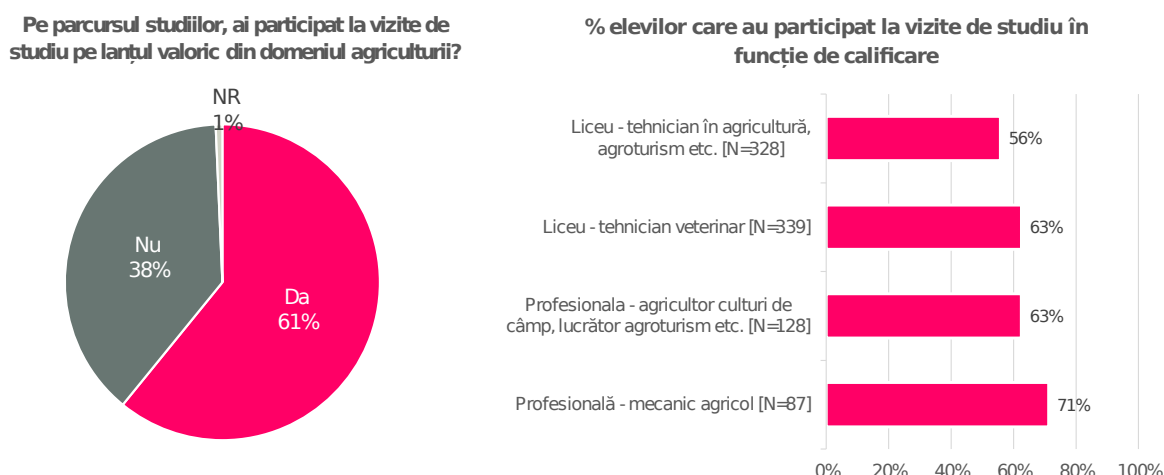
”Am făcut la economie, au fost foarte interesante, atât timp cât sper pe viitor să îmi deschid ceva veterinar, mă informez de pe acum. Sunt destul de utile.” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Podu Iloaiei)

”Am avut și o proiectie, am vrut să-mi fac o cafenea, cum să fac un fel de restaurant micuț în curtea liceului. Se numea Cafeneaua lui Marius SRL. Am făcut economie într-a XI și a XII, și au fost utile. Ce mi s-a predat atunci, cam aceleași lucruri a întrebat un profesor la economie. M-au ajutat la cursurile de la școală, dar și la proiectul european sau la facultate. Vreau să extind firma tatălui sub un alt nume și aș deveni proprietar, prin vânzare-cumpărare. Știu acum cum să fac un parteneriat cu tatăl, cum să merg la notar.” (Băiat, clasa a-XII-a, agricultură ecologică, Podu Iloaiei)

2.6. Experiența elevilor cu vizitele de studiu pe lanțul valoric

Oportunitățile de înțelegere cu funcționează afacerile de pe lanțul valoric din domeniul agricol prin participarea la vizite de studiu sunt larg răspândite în rândul liceelor cu profil preponderent agricol. Din cele 51 de licee participante la sondaj, în 46 există elevi care au afirmat că au participat la astfel de vizite. Pe ansamblul eșantionului de elevi, 61% au participat pe parcursul studiilor la vizite de studiu pe lanțul valoric din domeniul agriculturii.

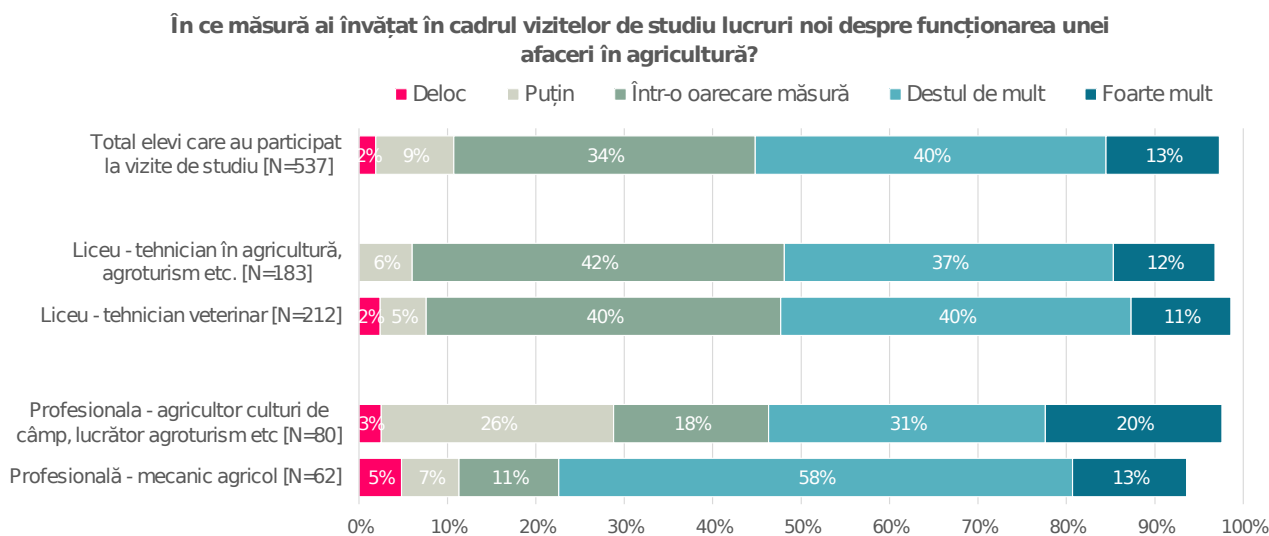
Figura 21 - Distribuția elevilor care au participat la vizite de studiu pe lanțul valoric

Eșantion total, N=882

Utilitatea percepută a vizitelor de studiu pentru înțelegerea funcționării unui agribusiness este relativ crescută în rândul elevilor chestionați, pe ansamblu 53% dintre cei care au participat la astfel de vizite afirmând că au învățat "destul de" sau "foarte mult" din ele.

Figura 22 - Evaluarea utilității vizitelor de studiu

Diferențele până la 100% sunt reprezentate de non-răspunsuri

În cercetarea calitativă, au fost destul de puțini elevi intervievați care să fi participat la vizite de studiu pe lanțul valoric (8 din 36), aceste experiențe fiind legate preponderent de colectarea și prelucrarea laptelui.

"Am fost în cls a-XI-a la o firmă de prelucrare a laptelui - am fost la fermă, ne-au arătat că de acolo pleacă laptele, apoi am mers la firma de prelucrare a laptelui și ne-au arătat pe unde merge laptele, cum se face brânza. smântâna etc"(Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Ciurbrud)

2.7. Experiența elevilor cu stagiile de pregătire practică

Stagiile de practică reprezintă aplicarea teoriei în diverse situații profesionale viitoare, unde fiecare elev al unui liceu/școli profesionale cu profil agricol este nevoit să participe. Drept urmare, în cercetarea calitativă toți cei 36 de elevi intervievați, au răspuns afirmativ la întrebările referitoare la efectuarea stagiilor de practică, iar repartizările au fost în funcție de profilul de care aparțineau. Astfel:

- profilul agricultură ecologică: grădina liceului, ferma de animale, sere, pomi fructiferi/livadă
- profilul tehnică veterinară/ tehnică veterinară și protecția mediului: ferma didactica, cabinet veterinar (ce aparține unei persoane din familie sau la terțe persoane), grădina școlii, ferme (afaceri de familie sau la terțe persoane), farmacie, online (ex. proiectul Agripractica)
- profil zootehnist: practică online și câmp
- profil agricultor culturi de câmp: liceu, laborator de practică și câmp
- profil tehnician agronom: stațiune cercetare, loturile liceului, seră, siloz, fermă agricolă, câmp
- profil mecanic agricol: stațiune de cercetare, câmp, reparații case/demolări, fermă, atelier de practică
- profil tehnician ecolog și protecția mediului: ferma didactica, liceu
- profil lucrător în agroturism: restaurant (unități) – servit clienți, dar și la bucătărie, vie, grădina școlii
- profil tehnician în agricultură: liceu, fermă didactică, livadă, gradină

În general stagiile de practică au în medie în jur de 2-3 săptămâni pe semestru. Perioada de pandemie a obligat reducerea timpului de practică și transferul acestuia în online, lucru care a îngreunat procesul de învățare și de înțelegere a aspectelor practice. Mai mult, clasele care urmează să dea examenul final (bacalaureatul) au redus și mai mult orele de practică, atenția elevilor fiind asupra obținerii de atestate pentru calificări, dar și asupra materiilor necesare la BAC.

Abilitățile și lucrurile noi învățate sunt cu precădere foarte nișate, în funcție de specificul profilului, dar și a tipologiei practicii de specialitate. Au fost situații, când în primul an au învățat lucruri generale cu privire la agricultură, care prea puțin a avut legătură cu profilul clasei respective (ex. agricultură generală – strânsul fânului, cultivat lavandă, grădinărit, la profiluri de tehnică veterinară sau lucrător în agroturism), ca mai apoi din cls. a-X-a, să meargă mai departe fie spre creșterea, îngrijirea și tratarea animalelor (injecții, vaccinări, tratamente, medicamente, intervenții chirurgicale, tipuri de boli, tipuri de nutreț/furaje, soiuri de animale – pentru profilul de veterinar, apoi de creștere și tăiere a pomilor și îngrijirea a livezilor – agricultură ecologică, tehnician în agricultură sau cum se servesc clienții, se aranjează mesele pentru diverse evenimente în cazul lucrătorilor în agroturism)

Practica din cls. a-XI-a și a XII-a a permis o aprofundare a abilităților mai sus menționate, dar și o stăpânire mai bună a anumitor intervenții precum injecții,

operații chirurgicale sau administrare de medicamente sau chiar au primit mai multe responsabilități

“Practică în restaurant, la servit, dar am învățat modul de a lucra în bucătărie – am ajutat la gătit, cum să aranjez mâncarea pe farfurie, cum să dau culoare mâncării, să aibă gust.” (Fată, clasa a-XI-a, lucrător în agroturism, Bistrița).

În general, cursurile au avut aplicabilitate în practică, mai puțin în primii ani, când s-a făcut agricultură obligatorie, indiferent de profil. Elevii, în funcție de interese, au ales să facă practică de specialitate, din conștiința faptului că aceasta reprezintă o modalitate bună de a avea un prim contact cu o viitoare profesie și s-a observat o evoluție, mai ales în cazul celor interesați de profil, de a căuta stagii de practică cât mai potrivite pentru abilitățile lor.

Cei intervievați au afirmat în general că nu ar schimba nimic la orele de practică, doar ar prefera să fie mai multe și chiar mai nișate, astfel încât să le permită dezvoltarea de cunoștințe și abilități noi. Acolo unde nu au existat ferme didactice, au solicitat crearea acestora, chiar și cabinet veterinar, astfel încât stagiile să fie făcute direct la liceu.

“Să facă ferma la școală și să facă practica acolo este cel mai util. Ar fi util pentru că e mai aproape și putem învăța cu profesorii de la școală ce explică în clasă, să explice și pe viu” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Ciurbrud)

Sau să existe diverse facilități:

“nu știu, aș fi pus mai multe condiții – echipamente speciale, ore de prânz, prânzul să ne fie oferit de liceu, vestiar unde să ne putem schimba” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician în agricultură, Podu Iloaiei)

“aș căuta un pic mai amănunțit să ne punem pe treabă în sensul să reparăm un motor de exemplu, să dezasamblăm un tractor, chestii mecanice” (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin)

Și să se viziteze mai multe tipuri de ferme:

“din punctul meu de vedere ar fi folositor să mergem și în alte ferme de vaci, de porci, în abatoare, ceva ce ne poate ajuta mai mult decât aceleași animale și aceleași lucrări executate mereu”. (Fată, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Alexandria)

Când vine vorba de dotările laboratoarelor sau spațiilor de practică din cadrul școlii, precum ferma didactică, serele, grădinile școli, în medie sunt satisfăcătoare, însă e loc de îmbunătățiri. Cei intervievați de la liceele care au fermă didactică (16 din 36) au reușit prea puțin să desfășoare activități în cadrul acestora, dar consideră în general că sunt bine dotate.

“Avem o seră, avem tot ce ne trebuie, dar am făcut și acolo ceva ceva, am plantat semințe, am avut grijă de plante, de legume. Apoi le-am vândut!” (Fată, clasa a-XI-a, lucrător în agroturism, Ciumbrud)

“Echipamentul de lucru - mănuși, bocanci. Foarte puțin pe partea mecanică, mai mult pe agricultură. Motoare există, tractoare doar că unele sunt deja stricate. Pe partea de agricultură a fost bine, am învățat câteva chestii despre agricultură și știu cât de cât cum se mănâncă agricultura” (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin)

“Avem laborator de veterinar, avem și instrumente, avem câteva medicamente în laborator, să prezinte una alta. Avem o fermă didactică, cu 2 bovine, 2 vaci- nu am desfășurat activități pe partea de animale.” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Bistrița)

“ Avem laborator și nu avem profesor, avem medic veterinar care predă orele. În 2020 am avut fermă didactică, acum nu mai avem voie să ținem unele animale. Din păcate nu am desfășurat activități. ” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Bistrița)

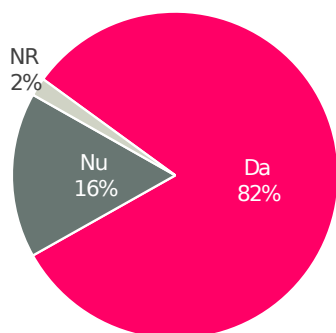
“ Sunt bine dotare, avem laborator de chimie, avem instrumente, medicamente, un dulap plin și ni le arăta (profesorul). Ferma didactică- e destul de ok, directorul se chinuie să prindă un proiect ca să o renoveze. În cls- a X-a, am învățat ceva ce se putea face și la ferma de acasă. Se aseamănă, ce fac acolo (la ferma didactică) fac și într-o fermă reală. ” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Podu Iloaiei)

“Tot ce am făcut, am făcut la fermă, nu a fost neapărat într-un laborator, sau sală, doar la teorie, la anatomia animalelor, ni s-au prezentat stiletul, oasele, anatomia animalelor. Am avut tot ce ne trebuie, profesorul este destul de vechi și are toate dotările.” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Podu Iloaiei)

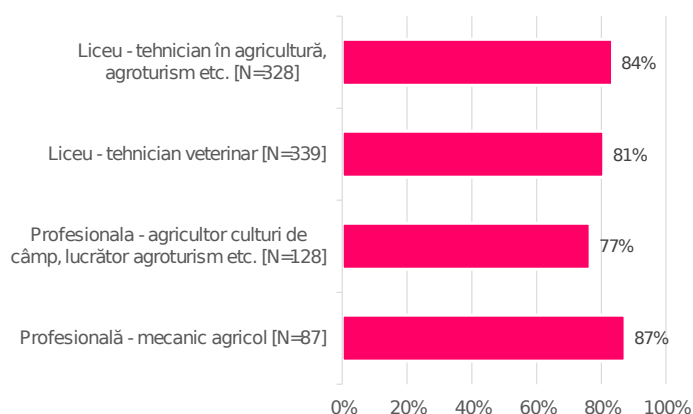
Datele de sondaj arată că deși stagiile de pregătire practică sunt obligatorii 16% dintre elevi afirmă că nu au făcut practică pe parcursul studiilor.

Figura 23 - Distribuția elevilor care au participat la stagii de pregătire practică

Pe parcursul studiilor ai participat la stagii de pregătire practică?

% elevilor care făcut stagii de practică

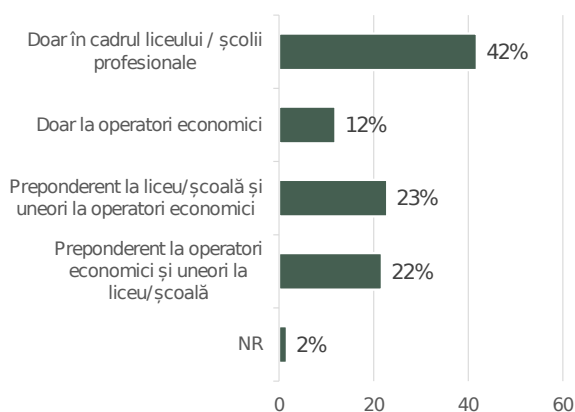

Eșantion total, N=882

Dintre aceștia 42% au făcut stagii de practică doar în cadrul liceului, iar alți 23% preponderent la liceu și uneori și la operatori economici. Dintre cei 46% elevi care au făcut practică la operatori economici, 18% i-au găsit singuri fără sprijin din partea școlii, iar alți 34% i-au găsit singuri, dar cu ajutor din partea școlii.

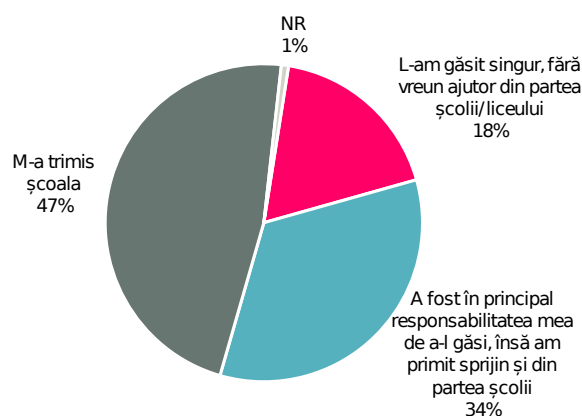
Figura 24 - Distribuția elevilor în funcție locul de desfășurare a stagiilor de practică

Unde s-au desfășurat stagiile de practică?

Eșantion total, N=882

Cum ai ajuns să faci practică la operator economic?

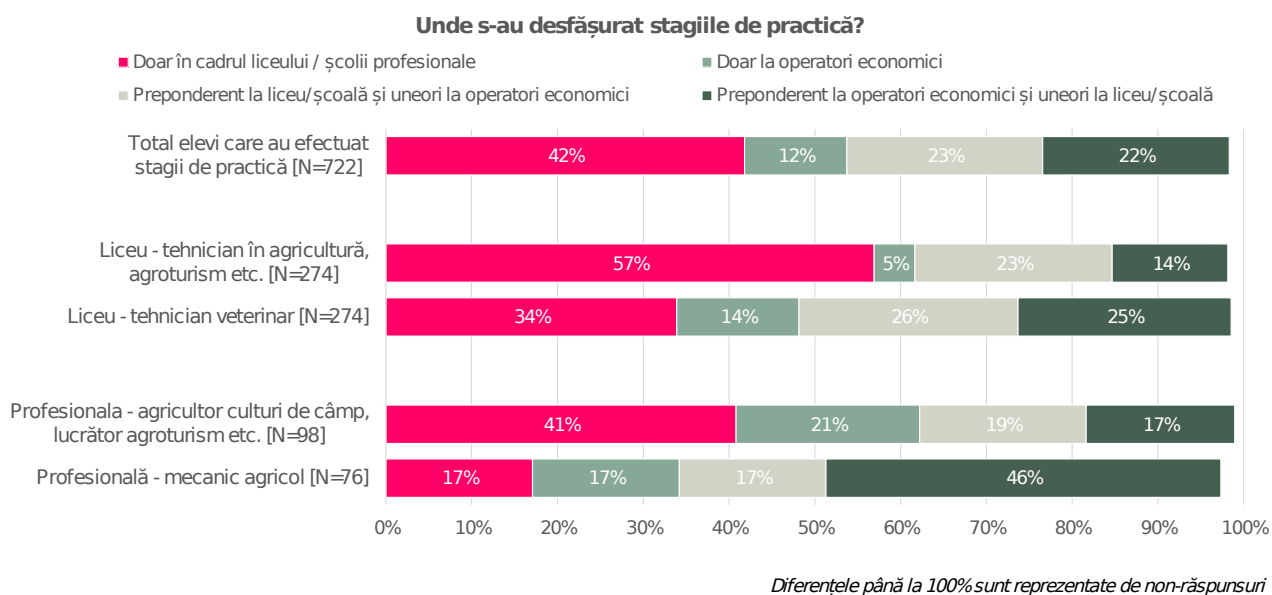

Eșantion elevi care au efectuat practică la agenți economici, N=408

Există diferențe semnificative între formele de învățământ și profilele urmate de elevii chestionați în ce privește locul de desfășurare a stagiilor de practică. Peste 60% dintre elevii de la profil mecanic agricol au făcut practică preponderent sau exclusiv la agenți economici, în timp ce în cazul celor de la licee profil tehnician

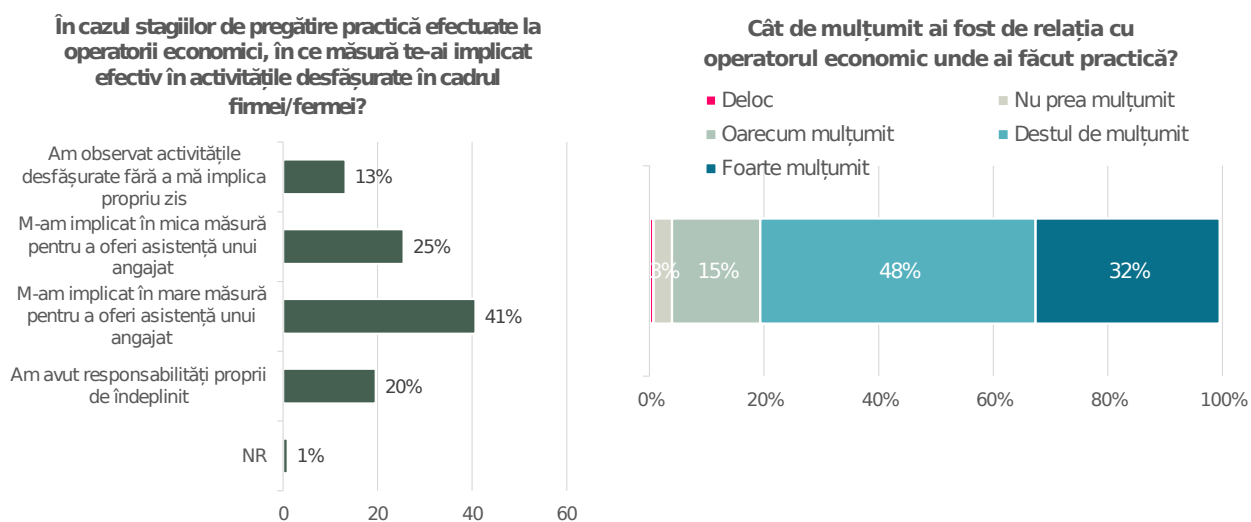
În agricultură, agroturism ponderea respectivă este de doar 19%, majoritatea acestora din urmă efectuând practica doar în cadrul liceului.

Figura 25 - Distribuția elevilor după locul de desfășurare a practicii în funcție de calificare

Majoritatea celor care au efectuat stagiile de practică la operatori economici au fost implicați în mare măsură pentru a oferi asistență unui angajat sau chiar au avut propriile sarcini de îndeplinit. Din 10 elevi care au făcut practică la agenți economici 8 se declară destul sau foarte mulțumiți de relația cu aceștia.

Figura 26 - Distribuția elevilor în funcție de experiența practicii desfășurate la operatori economici

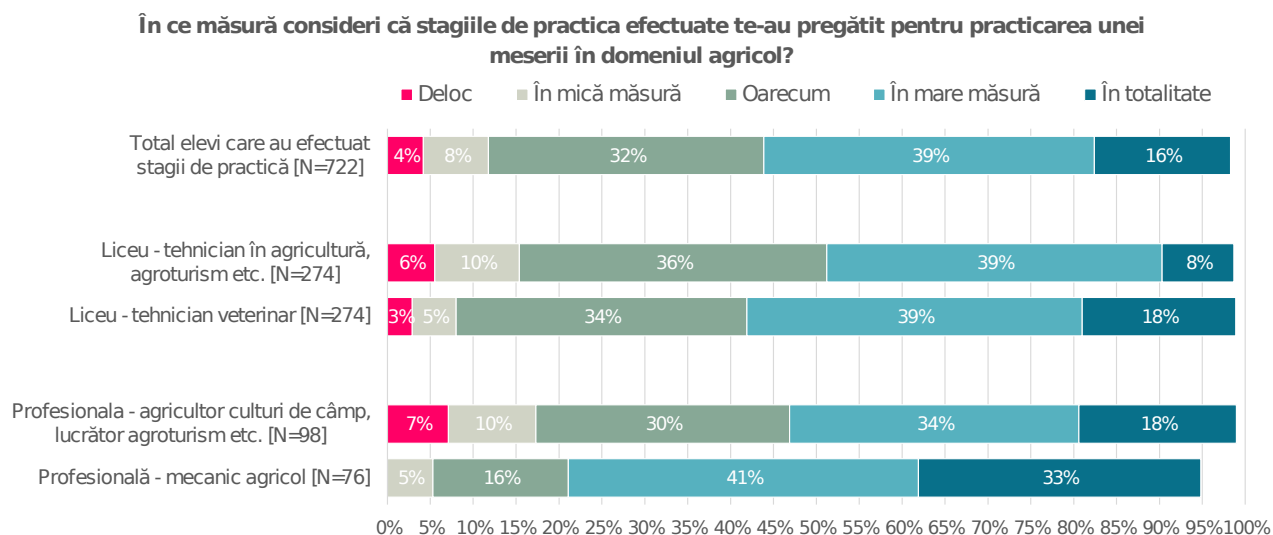

Eșantion elevi care au efectuat practică la agenți economici, N=408

Aproximativ 55% dintre cei care au efectuat stagii de practică consideră că acestea i-au pregătit în mare sau foarte mare măsură pentru practicarea unei

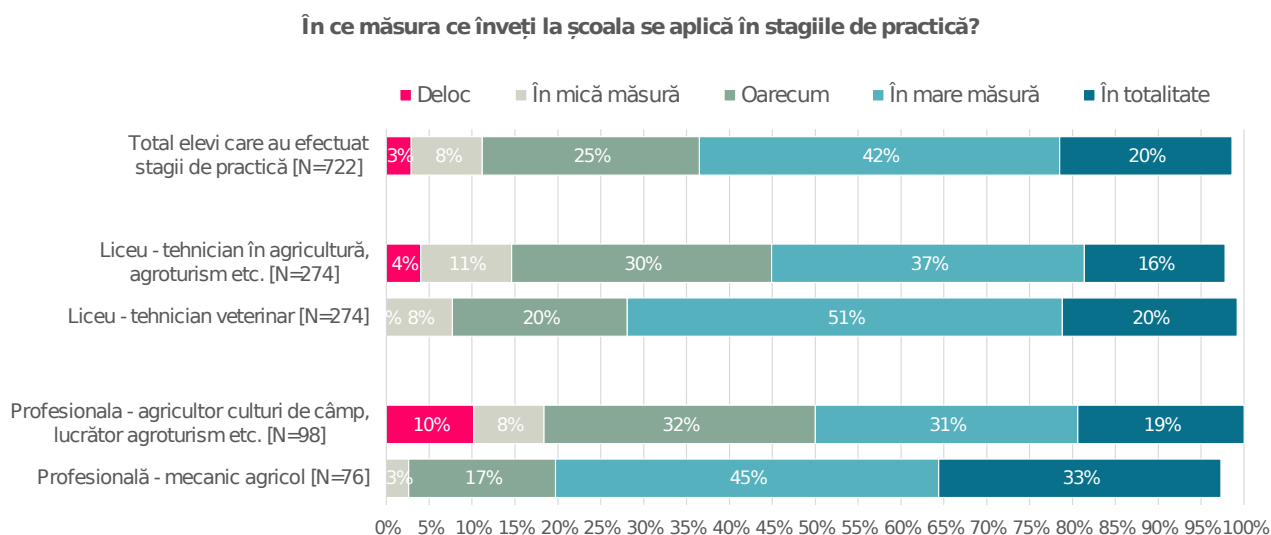
meserii în domeniul agricol. Ponderea celor care împărtășesc această opinie variază de la 47% în cazul elevilor de liceu profil tehnician în agricultură, la 74% în cazul elevilor de la profil mecanic agricol.

Figura 27 - Evaluarea utilității stagiilor de practică

Se observă totodată că percepția în rândul majorității elevilor față de complementaritatea dintre teorie și practică este una pozitivă, peste 60% din totalul respondenților considerând că ceea ce se învață la școală se aplică în mare măsură sau în totalitate în stagiile de practică.

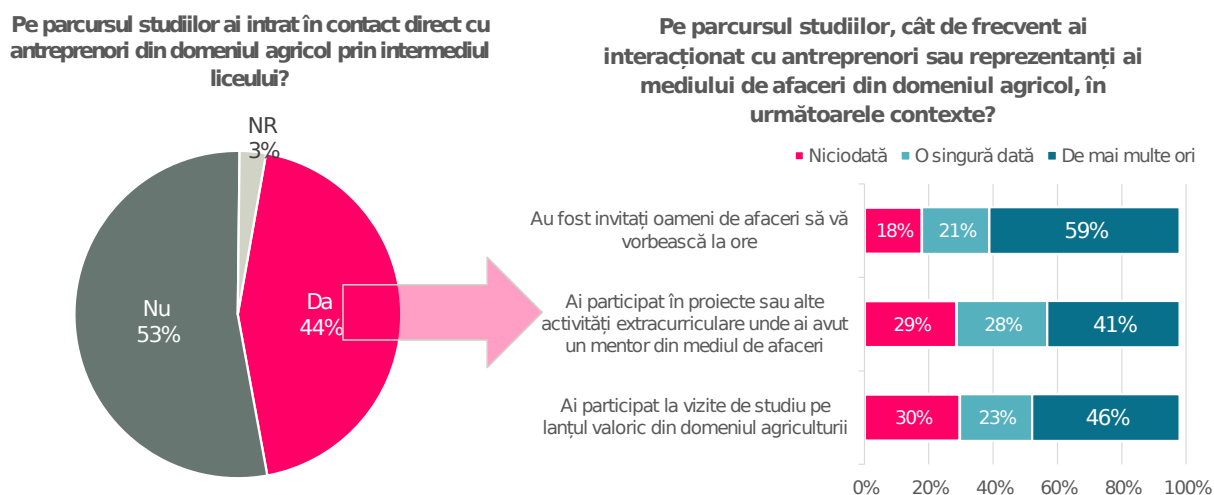
Figura 28 - Percepția asupra complementarității dintre teorie și practică

2.8. Interacțiunea elevilor cu mediul de agri-business

La nivelul eșantionului de elevi care au răspuns la chestionar, 44% au avut pe parcursul studiilor oportunitatea de a intra în contact direct cu antreprenorii din domeniul agricol prin intermediul liceului. Cel mai frecvent acest lucru s-a întâmplat prin invitarea oamenilor de afaceri la ore pentru a le vorbi elevilor, însă mulți dintre acești elevi au avut oportunitatea de a intra în contact direct cu antreprenori și în cadrul unor proiecte de mentorat și/sau în cadrul vizitelor de studiu pe lanțul valoric.

Figura 29 - Distribuția elevilor care au intrat în contact direct cu antreprenori din domeniul agricol prin intermediul liceului

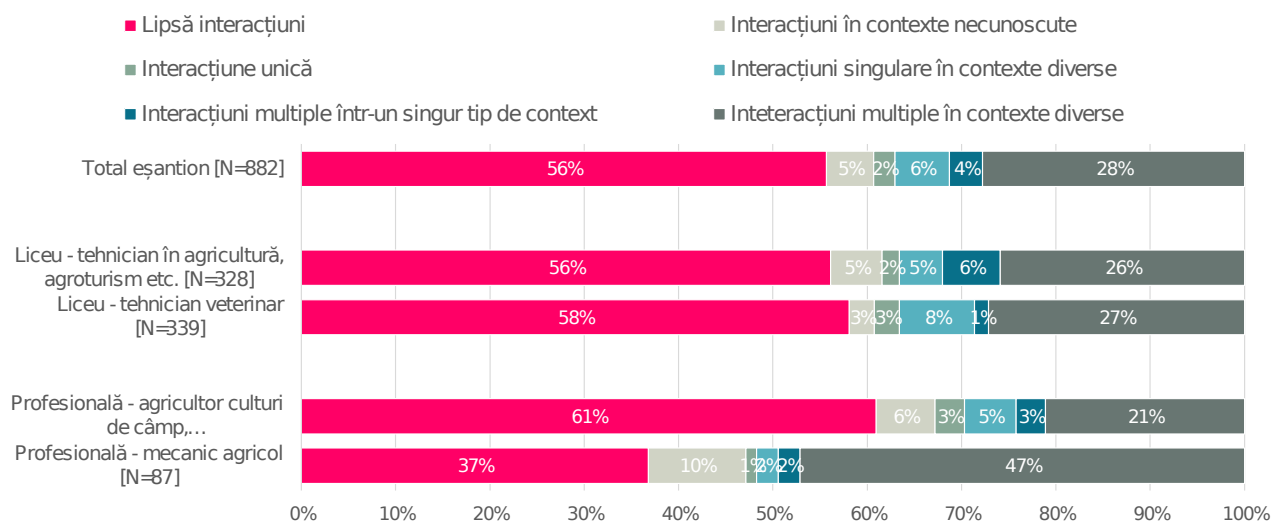

Eșantion total, N=882

Eșantion elevi care au avut contact cu antreprenori, N=391

Datele din figura 30 arată că 28% din totalul elevilor au putut interacționa în mai multe ocazii și în contexte diferite cu antreprenori din agribusiness. Dezagregând aceste cifre la nivel de profiluri de studiu, se observă că în cazul elevilor de la profil mecanic agricol, ponderea celor care au avut mai multe interacțiuni cu oameni de afaceri prin intermediul liceului este de 47%.

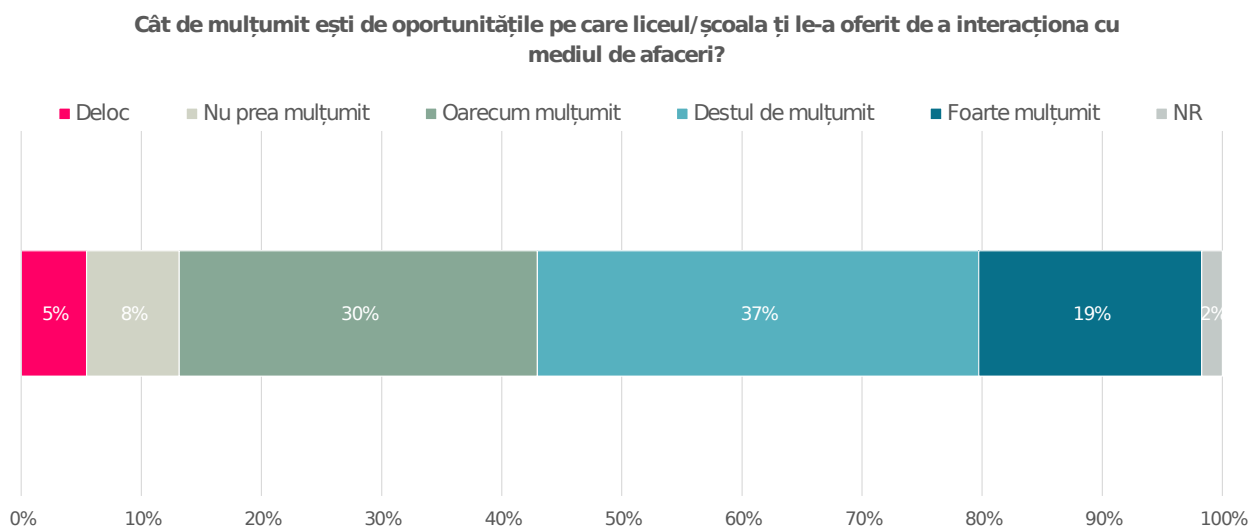
Figura 30 - Distribuția elevilor în funcție de frecvența și contextul interacțiunilor cu antreprenori din domeniul agricol

Eșantion total, N=882

Datele sugerează că, în general, elevii care au intrat în contact direct cu oamenii de afaceri din domeniul agricol, au făcut acest lucru în mai multe ocazii, iar nivelul de satisfacție al celor chestionați în legătură cu oportunitățile oferite de liceu pentru a interacționa cu mediul de afaceri este unul destul de ridicat, 56% dintre elevi declarându-se "destul de" sau "foarte" mulțumiți de aceste oportunități.

Figura 31 - Satisfacția cu oportunitățile oferite de școală de a interacționa cu mediul de afaceri

Eșantion total, N=882

În cercetarea calitativă doar 10 din cei 36 de elevi intervievați au afirmat că au interacționat pe parcursul studiilor cu mediul de afaceri, și aceasta s-a realizat fie prin relații proprii, de familie, fie prin intermediul liceului. În unele cazuri această interacțiune s-a realizat în cazul vizitelor la ferme, sau prin vizite ale foștilor elevi

ai liceului, care profesază în domeniu, ale profesorilor de la facultăți de profil sau alți experți.

“Au venit anumiți patroni și puteam să-i întrebăm pe ei” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician agronom, Caracal)

“La orele de la școală, au fost doar să prezinte școala sau facultate, unde să fim studenți mai departe.

Liceul a făcut multe ca noi să ne dăm seama de calitățile acestea, de multe ori am refuzat să mergem, mai ales la început, pentru că nu știam, dar după ce am văzut cum stă treaba ne-a plăcut. Nu voiam vizite (la ferme), mai mult băieții.” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Ciumbrud)

“Au venit ingineri agronomi, am primit diferiți ingineri care ne vorbeau despre munca aceea. Știu că am avut, anul acesta trebuia, dar pandemia ne-a cam oprit” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician agronom, Caracal)

“Au fost invitați la niște spectacole ținute de noi la liceu și să ne vorbească în clasă. Țin minte că au venit niște persoane care lucrau la stațiunea de dezvoltare agricolă, au nevoie de personal, ne-a spus să continuăm mai departe. Că acolo este de muncă. Despre ce fac ei acolo.” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician agronom, Caracal)

“Pe Zoom au fost invitați profesori pe domeniu tehnică veterinară, foști elevi care au terminat la liceu – mai tot timpul au fost activități de genul ăsta în cls. a-XII-a. Mi-a rămas în minte un băiat profesor, care organizează întâlnirile pentru elevi, nu a fost doar întâlnirea cu el, ci cu mai multe persoane, noi fiind elevi eram mai mulți, și ne era rușine să punem întrebări și ca să ne ajute pune el întrebări și astfel ni se răspundea la întrebări.” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Podu Iloaiei)

Așa cum a reieșit din interviurile calitative, oportunitățile puse la dispoziție de licee elevilor pentru a interacționa cu reprezentanți ai mediului de afaceri sunt puține, dar acolo unde există ele sunt satisfăcătoare.

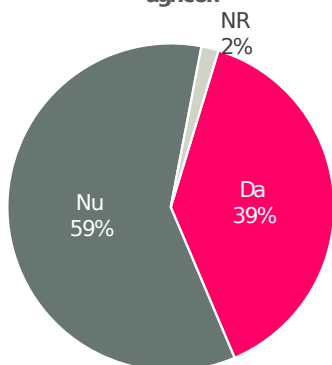
“Au avut mulți invitați, care lucrează la diferite ferme de peste hotare (Danemarca, UK, Germania, cele mai dese etc), și nu doar ferme și la o clinică veterinară și au prezentat cum au luptat să ajungă antreprenori. A fost experiență care o să îi prindă bine în viață, chiar și în perioada online au făcut ore interactive cu foști elevi ai liceului.” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Podu Iloaiei)

Pe parcursul studiilor aproape 4 din 10 elevi din liceele cu profil preponderent agricol au participat la stagiile de ucenicești la operatori economici din acest domeniu, proporția variind de la aproximativ 1 din 4 în cazul elevilor de liceu profil

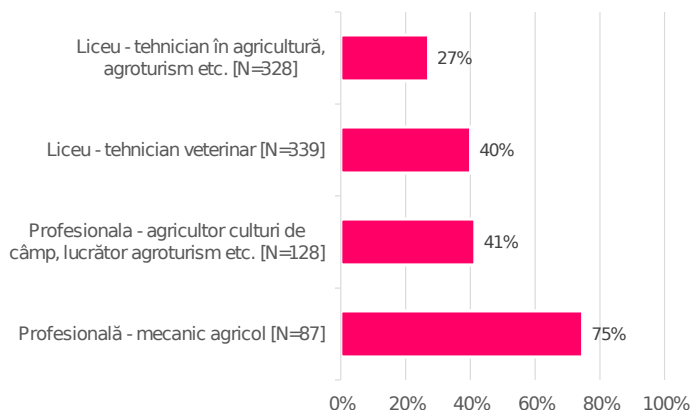
tehnician în agricultură, până la 3 din 4 elevi în cazul celor de la profil mecanic agricol.

Figura 32 - Distribuția elevilor care au participat la un stagiu de ucenicie la un operator economic din domeniul agricol

Pe parcursul studiilor, ai participat la vreun stagiu de ucenicie la un operator economic din domeniul agricol?

% elevilor care au participat stagii de ucenicie în funcție de calificare

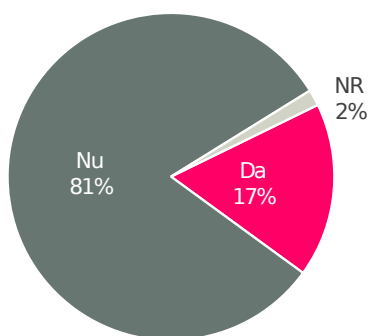

Eșantion total, N=882

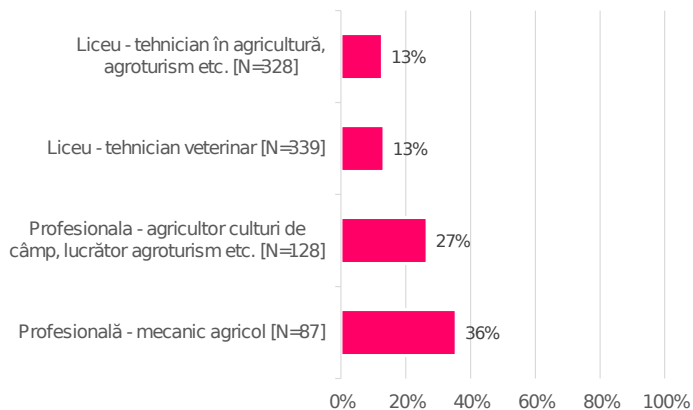
Totodată, 17% dintre elevii participanți la sondaj au experiență de angajare la operatori economici din domeniul agricol, în special cei de la școlile profesionale.

Figura 33 - Distribuția elevilor care au fost angajați cu contract de muncă la un operator economic din domeniul agricol

Pe parcursul studiilor (inclusiv în vacanțe), ai fost angajat vreodată cu contract de muncă la un operator economic din domeniul agricol?

% elevilor care au fost angajați în funcție de calificare

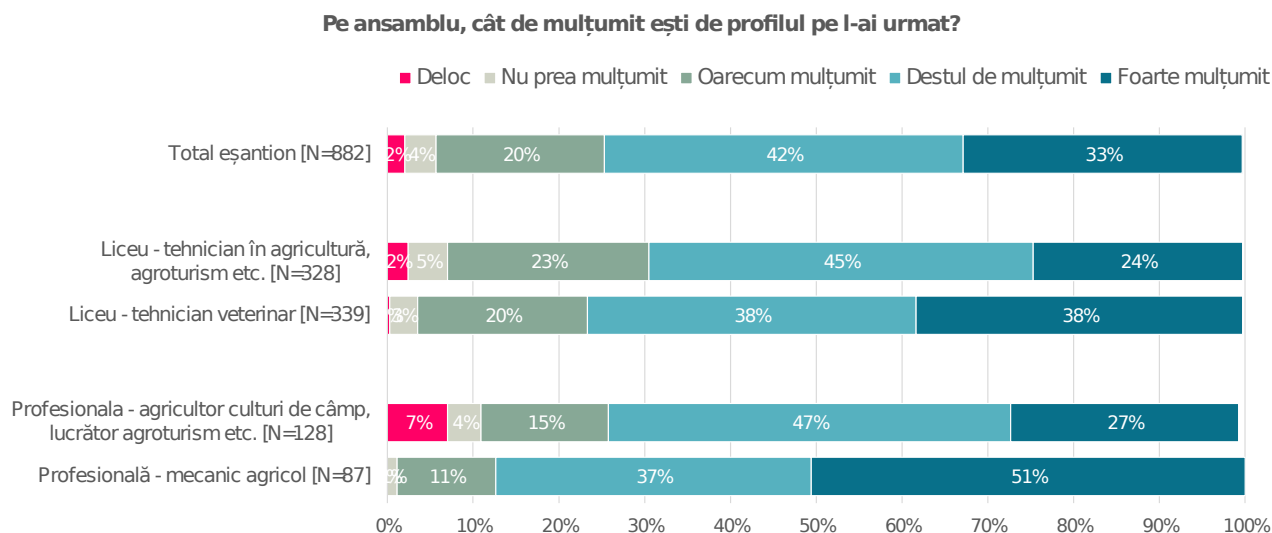
Eșantion total, N=882

2.9. Satisfacția și atașamentul față de profilul studiilor urmate

Gradul de satisfacție al elevilor cu profilul studiilor urmate este unul destul de ridicat, o treime dintre elevii chestionați afirmând că sunt foarte mulțumiți, iar 42% că sunt destul de mulțumiți. Există variații semnificative însă în funcție de

profil, respectiv ponderea celor mulțumii fiind semnificativ mai mare în cazul elevilor de profesională de la profil mecanic agricol, în timp ce elevii de liceu și școală profesională de la profiluri "pur" agricole declarându-se într-o proporție mult mai mică mulțumiți.

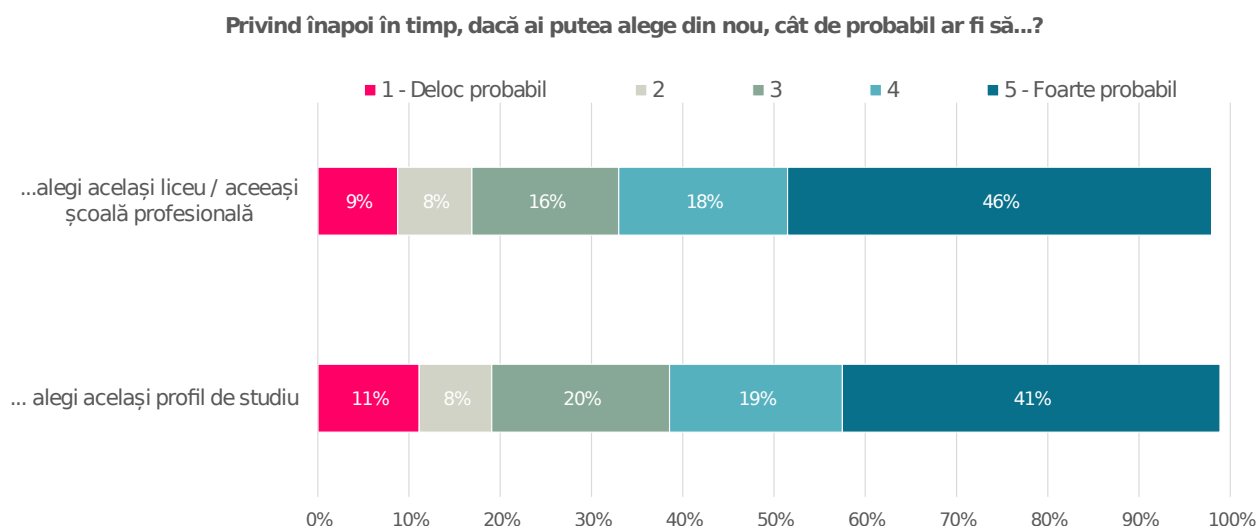
Figura 34 - Gradul de satisfacție cu profilul urmat

Diferențele până la 100% sunt reprezentate de non-răspunsuri

Atașamentul față de liceul și profil urmat este de asemenea la un nivel destul de ridicat, 46% dintre elevii chestionații afirmând că foarte probabil ar alege din nou același liceu, iar 41% foarte probabil ar alege același profil.

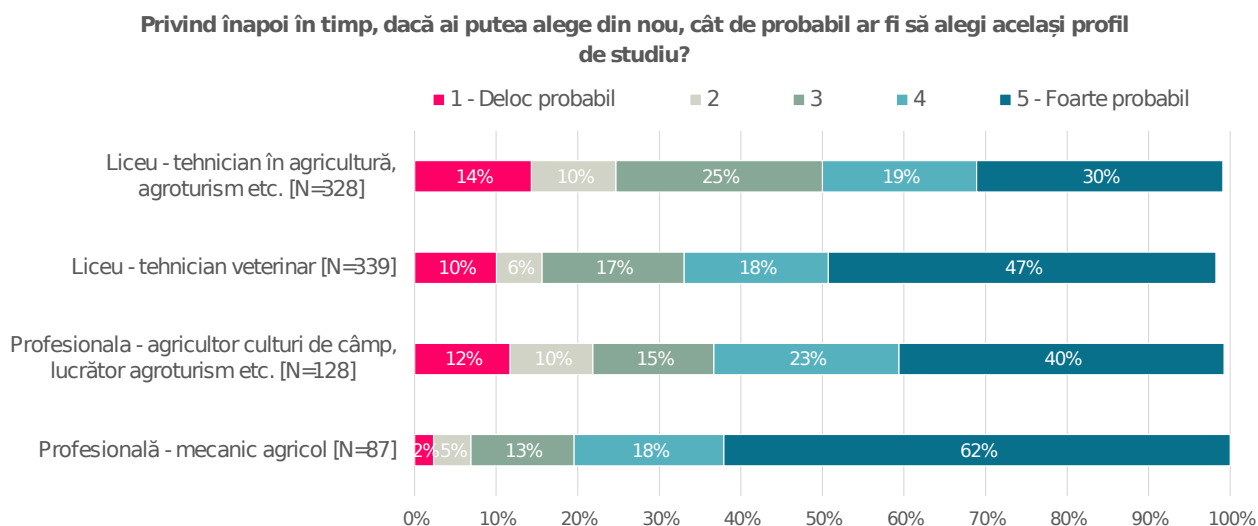
Figura 35 - Atașamentul față de liceu și profilul de studiu

Eșantion total, N=882. Diferențele până la 100% sunt reprezentate de non-răspunsuri

În funcție de profil, ponderea elevilor "loiali" profilului urmat variază de la 30% în cazul liceenilor de la profil tehnician în agricultură, agroturism, până la 62% în cazul celor de la profil mecanic agricol.

Figura 36 - Atașamentul față de profilul de studiu în funcție de calificare

Diferențele până la 100% sunt reprezentate de non-răspunsuri

Cercetarea calitativă a relevat că cei mai mulți dintre elevi conștientizează avantajul competitiv pe care îl au din perspectiva activităților și abilităților practice însușite. Aceștia știu să facă ceva, au o meserie și consideră că se pot angaja ușor după ce își finalizează studiile. Stagiile de practică, acolo unde există tehnologie suficientă, aparatură, transpun în mod eficient activitățile teoretice cu experiența activității lucrative. Ce fac la curs aplică și la practică.

Îmbunătățirile menționate sunt legate în special de baza materială, disponibilitatea unor utilități sau accesibilizarea componentelor studiate (de exemplu un tractor, motoare pentru cei de la profilul mecanic agricol).

Provocarea principală pentru angajabilitate din perspectiva elevilor nu este reprezentată de ce studiază sau de abilitățile pe care aceștia și le-au însușit, dar mai mult de motivarea de a păstra acest domeniu ca referință ulterioară. Acest context este asociat și cu motivația anterioară din perspectiva alegerii liceului (proximitatea socială, distanța de casă, factori culturali sau individuali, media de admitere). Un alt aspect este reprezentat de munca dură, grea. Chiar dacă o parte din elevi au ca potențială perspectivă un domeniu apropiat celui studiat, aceștia ar prefera să activeze după ce urmează cursurile învățământului terțiar, pentru "a nu da cu sapa" (generic).

Casetă cu citate relevante despre utilitatea studiilor urmate din perspectiva angajabilității și a capacității de a iniția o afacere

„Într-o oarecare măsură – pentru că interesul meu nu a fost exact pentru mecanică și agricultură, nu pot să spun că nu mi-a plăcut, a fost ok, dar nu cred că o să mă mut eu peste câțiva ani în acest

domeniu.” (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin)

„Păi în primul rând ies cu o diplomă și pot să mă angajez, arăt ce am studiat și o să-mi fie mai ușor, am învățat chestii de la liceu care cu timpul poate o să le aplic unde o să lucrez.” (Fată, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin)

„Experiența de muncă pe care am acumulat-o. Pentru că la muncă făceam și practica, nu ca la școală, la școală nu făceam practică în domeniu” (școală versus experiența de muncă) (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin)

„Mă va ajuta foarte mult, odată cu terminarea liceului am o meserie.” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician agronom, Caracal)

„Momentan destul de puțin. Păi, mi se pare că informațiile și practica în care profesorii nu se implică sunt defectuoase.” (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Caracal)

„Mă va ajuta foarte mult deoarece la terminare, în urma susținerii ,pentru diploma de asistent veterinar, mă pot angaja pe baza acesteia” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Alexandria)

„Foarte mult. Pentru că ne-au învățat foarte multe despre animale, ne-au presat să învățăm ce au predat, nu am avea ce problema să întâmpinăm” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Alexandria)

„Păi în procent de 50-80% îmi pot găsi ceva cu acea diplomă pe care o voi primi la sfârșit de an, dacă vreau eu mai departe pe acest domeniu.” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician ecolog și protecția calității mediului, Alexandria)

„Nu m-aș vedea antreprenor, nu sunt genul de persoană” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician ecolog și protecția calității mediului, Alexandria)

„Nu știu, în principiu știu că o să primesc o diplomă de tehnician agricultură, facem ore de condus pentru permis de tractor, dar știu că acel permis nu e valabil în alte țări, am un prieten care mi-a spus că nu-l va ajuta cu nimic.” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician în agricultură, Podu Iloaiei)

„Nu mi-ar conveni asta: să stau să dau cu sapa. Cu facultate e altfel, ajungi ceva mai sus” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician în agricultură, Podu Iloaiei)

“ Depinde ce loc de munca voi găsi sau unde mă hotărâsc să dau – dacă rămân în domeniu e mai simplu dar dacă merg către marketing, va fi mai greu”(Fată, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Podu Iloaiei)

“Nu foarte mult, deja știu ce loc de muncă voi avea, ce ar trebui să fac. De când eram mic voiam să fiu om de afaceri. Liceul m-a ajutat

să văd în ce direcție să merg – ferma tatălui, lucrul cu animalele.”
(Băiat, clasa a-XII-a, agricultură ecologică, Podu Iloaiei)

”E ușor pe partea de turism, agroturism, merg la un restaurant, clar e mult mai ușor acolo și știu ce trebuie să fac. Pe cont propriu ar mai trebui să învăț un pic din tot până să fac ceva al meu.” (Fată, clasa a-XI-a, lucrător în agroturism, Ciurbrud)

2.10. Planuri de viitor

Din interviurile calitative cu elevii, aceștia acoperă mai multe tipologii de planuri de viitor, la care se gândesc după finalizarea studiilor. În funcție de capacități, încurajare din partea familiei și a școlii, respectiv a profesorilor, de oportunitățile, perspectivele sau dorințele personale, se pot identifica 5 categorii: 1. Cei care plănuiesc să-și continue studiile, 2. Cei care vor să se angajeze, 3. Cei care vor să înceapă o afacere, 4. Cei care vor să emigreze și 5. Cei indeciși

1. Cei care vor să-și continue studiile:

Din cei 36 intervievați, 9 elevi sunt hotărâți să meargă mai departe, fie la o facultate pentru aprofundarea studiilor liceale, fie chiar ca și perspectivă de schimbare de profil, dar care pe viitor poate să asigure un loc de muncă.

În general, continuarea facultății se face la centrele universitare din proximitate (Cluj, Timișoara, Craiova, Iași, București) și sunt conectate cu pofilele începute la liceu, cu precădere medicină veterinară, inginer zootehnist sau agronom. Doi dintre elevi își puneau problema notei de la Bacalaureat care va determina dacă vor continua o facultate sau nu. În acest sens există planul B și anume, unul dintre elevi se gândește că dacă nu reușește, oricând are atestatul de tehnician veterinar și se poate angaja în satul mătușii cu care locuiește sau cel de-al doilea, va continua doar post liceala. Elevul care vrea să continue studiile, la Cluj, la facultatea de medicină veterinară, are plan B chiar să schimbe profilul, să facă școala militară de la Câmpulung.

În general, cei care vor să-și continue studiile plănuiesc să se întoarcă acasă, să își deschidă o afacere (un cabinet veterinar, fermă de animale și/sau să atragă fonduri europene) sau chiar să dezvolte afacerea de familie.

2. Cei care vor să se angajeze: fie în afacerea de familie, fie în alt oraș sau localitate

Din cei 11 elevi care s-au arătat deschiși unei angajări imediate după liceu, unul se întoarce acasă, în satul lui, să se angajeze ca tehnician veterinar, pe baza atestatului de la liceu, altul să lucreze la ferma unde lucrează și tatăl lui, iar 4 vor să plece din localitățile de rezidență, să își găsească locuri de muncă în orașe mai mari (Alba-Iulia, Bistrița sau București), dintre care o elevă pleacă, chiar dacă are acasă o afacere de familie.

Ceilalți 5 au afaceri de familie (legumicultură, plantație de vinete, creșterea animalelor) unde se vor întoarce direct să lucreze, astfel încât să își ajute părinții.

Mai mult, legat de elevii care provin din familii care desfășoară o activitate antreprenorială într-un domeniu conexe, mai puțin de jumătate, definesc o legătură puternică între caracteristicile studiate în cadrul profilului educațional și experiența lucrativă de acasă. Motivația păstrării domeniului studiat ca perspectivă ocupațională este mai prezentă în rândul acestor elevi. Aceștia au posibilitatea nu doar de a studia, aprofunda, dar și de a dezvolta afacerea de familie.

Cu toate acestea, într-un număr mare tinerii consideră ambele tipuri de experiențe (cea de învățare, cu cea de muncă, acasă sau la terțe persoane) relevante pentru procesul decizional cu privire la continuarea unei cariere în domeniul agricol.

3. Cei care vor să înceapă o afacere

Dorința de reușită socială și profesională este regăsită în mare măsură în rândul participanților. Căutarea independenței, a unui traseu și a unei libertăți profesionale pot fi factori asociați cu perspectiva antreprenoriatului.

Totuși, lipsa experienței, lipsa unui suport material sau înțelegerea nevoii de sustenabilitate (aruncarea în gol) fac din această perspectivă un aspect dezirabil în cadrul unei conversații, dar nu o perspectivă de luat în considerare în imediată perioadă după absolvire.

Cei mai precauți dintre elevii consideră că au nevoie să se pregătească mai bine înainte de a începe ceva pe cont propriu, încă nu se simt încurajați și/sau încrezători pentru un pas de acest gen, care implică responsabilități la care încă nu știu cum să facă față. Principalele nevoi identificate de către participanți sunt reprezentate de: sprijin material, mentorat (cineva să le explice, să le arate cum, dar și să-i îndrume în mod constant) și experiența propriu-zisă (nu din perspectiva activității profilului studiat, ci partea comercială - cum vinde, cui vinde, cum înființează o firmă și orice alt aspect din perspectivă economică și birocratică - cum să pornești o afacere, cum să gestionezi bugetul, cum să pregătești documentația și actele, dar și cum să interacționezi cu angajații).

Doar 2 dintre elevii participanți la studiu simt că vor putea dezvolta afacerea familiei sau chiar crea o mini afacere pe baza experienței inițiale de familie (afacere cu legume și cereale), dar și aici, doar după ce își finalizează studiile fie în agronomie - inginer agronom (Iași), fie în medicină veterinară (București)

În schimb, din cei 2, doar un elev are etapele bine stabilite după terminarea liceului și știe că vrea să intre în planul european pentru tinerii agricultori.

„Las împuternicire lui tata, îi las banii și fac și facultatea. Schimb numele la ferma de animale, vreau să schimb total locul unde stau animalele, nu îmi place în ce mediu stau, vreau să îmbunătățesc – aerisirea, scurgerea către o fosă etc’’. (Băiat, clasa a-XII-a, agricultură ecologică, Podu Iloaiei)

În realizarea acestor etape, a apelat la profesori, astfel încât să își facă un plan de intervenție. Elevul în schimb este conștient că va întâmpina și obstacole:

„cumpăratul terenului, contracte de vânzare-cumpărare sau închiriere pentru acele terenuri, e foarte mare bătaie de cap, dar îl am pe tatăl vitreg. Nu știu cum va fi natura în viitor, anul trecut a fost foarte slabă producția. Cu animalele nu am avut probleme, doar cu furajele, dar am împărțit rația și a fost ok.’’ (Băiat, clasa a-XII-a, agricultură ecologică, Podu Iloaiei)

În tot acest proces, are nevoie mai mult de sprijin emoțional, „dar e altceva când vorbesc cu cineva care are experiență foarte multă, și știe cum trebuie procedat. Nu știu de unde să încep, cum să încep și de la cine.’’ (Băiat, clasa a-XII-a, agricultură ecologică, Podu Iloaiei)

Casetă cu citate relevante despre perspectiva începerii unei afaceri proprii

„Nu pot să spun că nu mi-ar place să deschid o afacere în agricultură dar nu mă văd eu în așa ceva, pentru că nu am răbdare pentru așa ceva în mod constant.’’ (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin)

„Vreau să fac și un proiect de tânărm fermier. Acum 4 ani am prins un proiect mai micuț’’ (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin)

„Aș fi acum (pregătit), dar ajutat puțin de tata, singur nu m-aș descurca. Doar prin el, are relații foarte bune cu marketul. Are contracte cu magazine. Obstacole: înghețuri, piatră... –(Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin)

„Sprijinul părinților și pe plan informațional și financiar până pot să merg singur.’’ (Băiat, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin)

„Sprijin din partea cuiva care ar ști mult mai multe decât mine, și de bani, financiar.’’ (Fată, clasa a-XI-a, mecanic agricol, Lovrin)

„Da, m-am gândit să continui tot ca agronom, Facultatea de Agronomie și dacă se poate să-mi deschid o firmă să devin antreprenor sau după terminarea facultății.’’ (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician agronom, Caracal)

Referitor la dificultăți „Într-un fel cel mai dificil plecarea pe piață, după producția sau până acolo va fi producția, și distribuția și că

sunt foarte mulți comercianți, unii sunt vechi, îi cunoaște lumea și au clienții lor.” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician agronom, Caracal)

„Vreau să merg la facultatea de agronomie. O afacere proprie nu știu sigur, dar mi-aș dori să mă angajez la o firmă cu renume. Tot în domeniul agricol.” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician agronom, Caracal)

„În momentul actual nu sunt pregătită, teama aceea de început, nu știu cum să fac să fie cât mai bine, dar pe viitor zic că mă voi specializa mult mai bine și voi reuși.” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician agronom, Caracal)

„Pentru că îmi place, tractoare, utilaje, mă ocup cu așa ceva, bineînțeles împreună cu tata.” (Băiat, clasa a-XI-a, zootehnist, Caracal)

„În mare parte da - să îmi deschid propria mea afacere poate, să am propriul meu pământ, poate și o fermă.” (Băiat, clasa a-XI-a, agricultor culturi de câmp, Caracal)

„În acest moment nu pot spune că sunt foarte pregătit.” (Băiat, clasa a-XI-a, agricultor culturi de câmp, Caracal)

„Sprijinul familiei” (pentru deschiderea propriei afaceri). (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Alexandria)

„Pregătit foarte bine nu sunt dar am un bagaj de cunoștințe și cu ajutorul unor consultații în plus aș fi gata să încep o afacere. (obstacole) Financiar, anumite dotări de care o să am nevoie la început și cam atât.” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Alexandria)

” Momentan nu sunt interesată, mă gândesc că poate nu o să mergă, financiar, oamenii cu care o să lucrez, nu o să ajungă banii să fac ceva, nu o să găsesc oameni care să vină să lucreze, la început e greu puțin, încă nu știu sigur. Aș prefera să capăt experiență și apoi să strâng bani să încep ceva pe cont propriu” (Fată, clasa a-XI-a, lucrător în agroturism, Ciurbrud)

” Vreau un job stabil, nu să stau cu frica că poate nu merge cu ceva și să mă auez pe altceva, vreau să fiu sigură, să am eu al meu, să nu depind de altcineva. Nu sunt foarte pregătită (de o afacere proprie) acum în momentul ăsta, dar cu timpul voi fi din ce în ce mai pregătită. Poate din prima nu voi reuși ce îmi propun să fac și nu știu, poate costurile financiare sau așa (obstacole)” (Fată, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Ciurbrud)

”Cât de repede mi-aș dori să încep. Nu mai vreau să depind de părinți. Nu sunt pregătit 100%, dar 70% sunt pregătit, mai am de învățat multe. Probleme mari nu o să prea fie - dar financiare și lipsa de oameni, o să fie greu să găsesc muncitori.” (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Ciurbrud)

"Sunt pregătit 60% - obstacole se pot întâmpla foarte multe, condiții, mediu, probleme cu terenuri, aprobări, probleme pot fi multe dacă nu se obțin aprobări sau un an mai prost. Financiare sunt sau nu, ani in care sunt sau scade bugetul sau subvențiile nu intră la timp"(Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Ciumbrud)

"Am nevoie să mai învăț cum să cresc tehnologia sau să măresc ferma"(Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Ciumbrud)

"Mă simt pregătit bine, dar am lipsă de experiență, mai mult pe partea de contracte hârtii, birocrație. Am nevoie de sprijin pentru cum se accesează mai ușor fondurile europene, ce documente ar trebui să am"(Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Bistrița)

"Dacă nu găsesc loc de muncă, pot pleca în străinătate, Germania/UK, aș lucra la o fabrică de împachetat salată (unde a lucrat mama)" (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Bistrița)

"Poate o afacere proprie, dacă sunt oferte, proiecte europene să atrag fonduri. Aș face tot zootehnie, mi-aș deschide o fermă de animale, le-aș crește pentru carne. Nu o să fiu foarte pregătit, doar pe parcurs 60%, dificultăți sunt mii și mii, mai ales că trebuie să ai un adăpost anume, utilaje, partea financiară la fel, dacă permite bugetul." (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Bistrița)

"Nu sunt foarte pregătită, dar comparându-mă cu alte persoane de vârsta mea sunt destul de pregătită, mai ales că am stat la magazin. Anul trecut ambii părinți au fost plecați și am fost singură cu magazinul cu tot, a trebuit să mă adaptez și să fac față la toate, probleme, cheltuieli. Trebuie să aibă puterea să continui să nu te lași bătut chiar dacă vin probleme sau mult mai multe cheltuieli. Depinde cum începi, trebuie să faci să fie un ciclu să meargă să nu te blochezi să poți să înaintezi." (Fată, clasa a-XII-a, tehnician veterinar, Podu Iloaiei)

4. Cei care vor să emigreze

4 elevi din cei 7 cu planuri de emigrare, știu sigur că asta vor face la terminarea liceului, neavând altă opțiune. Spania, Germania sau Italia sunt țările cu perspectivă "de realizare", deși unii chiar subliniază faptul că sunt bine în comunitățile din care provin, dar "știți foarte bine, economia din Germania este altfel decât cea din România, este foarte diferit, poți să găsești muncă ușoară, aici e muncă grea, poți să găsești muncă în echipă, ceea ce în România nu prea vezi".

Aceștia fie intenționează să emigreze în spații unde există deja aparținători (mama, tata, frați, veri), fie în locuri în care chiar dacă nu o informație clară, dar au auzit că se găsește de muncă. Diferențele percepute privind salarizarea din zona în care locuiesc (județ/țară) și alte țări din Uniunea Europeană (în special

Germania) reprezintă un factor inhibitor pentru păstrarea traiectoriei profesionale în România.

Totuși, pentru cei mai mulți emigrarea nu este soluția profesională de urmat, ci rămânerea în comunitate sau migrarea către un oraș mai mare pentru studii sau activități lucrative.

5. Indecișii

11 dintre cei care nu știu sigur ce vor face mai departe, sunt nehotărâți din două motive:

- fie sunt nevoiți să se întoarcă acasă pentru a-și ajuta unul dintre părinți sau pur și simplu preferă siguranța dată de familie (N=4)
- fie sunt prea multe opțiuni și posibilități, încât mai au nevoie de timp să se decidă (N=7)

Variatatea opțiunilor este dată inclusiv de posibilitatea emigrării, în cazul în care nu găsesc sau nu reușesc să dezvolte ceva acasă, așa cum este cazul a trei eleve, dintre care una, deși are afacere de familie, provine din mediul rural, ar prefera și să continue studiile sau să deschidă o afacere proprie, iar o alta, din mediul urban, se gândește că la Iași are mai multe posibilități, mai ales cu facultatea, dar "când o să vreau să-mi fac banii mei, să câștig bani mai ușor, este mult mai bine [să plece în străinătate] decât aici în România și gândirea asta o au mult mai mulți nu, doar eu". (Fată, clasa a-XII-a, tehnician în agricultură, Podu Iloaiei)

Alții pendulează între a se angaja sau a deschide propria afacere sau a continua studiile și apoi angajare. Unul singur se gândește din perspectiva unei familii proprii, că ar pleca din comunitate la Iași pentru "mai multe posibilități, școli mai bune, ai și unde să te distrezi". (Băiat, clasa a-XII-a, tehnician în agricultură, Podu Iloaiei)

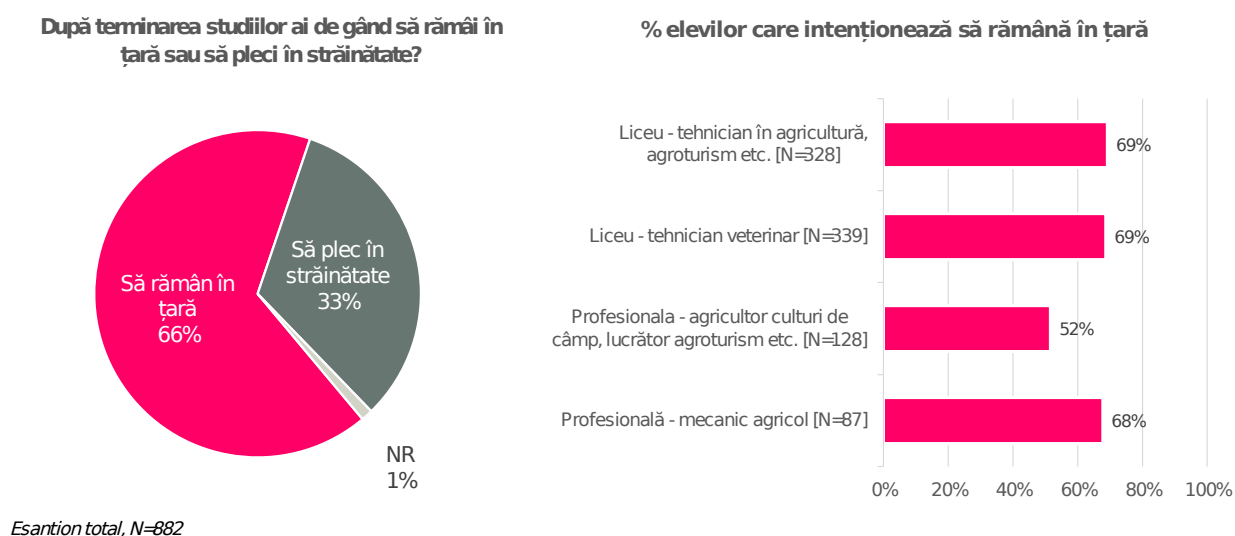
Legat de viitorul lor, participanții identifică într-o proporție mult mai mare oportunități decât riscuri sau consideră că frământări și griji sunt prea puține cu privire la viitorul lor.

Principalele oportunități se referă la creșterea gradului de independență prin angajarea în cadrul unor activități lucrative. Aceștia sunt conștienți de apartenența la o generație tânără, la o piață a forței de muncă dinamică, dar cu oportunități pentru domeniile pentru care s-au calificat sau pentru domeniile tehnice.

Pentru cei care primesc sprijin (familie/aparținători) dorința de a continua studiile sau de a-și realiza o afacere este mai prezentă. Pentru cei care au un context social vulnerabil fuga de acasă prin responsabilizare, angajare pare a fi o prioritate.

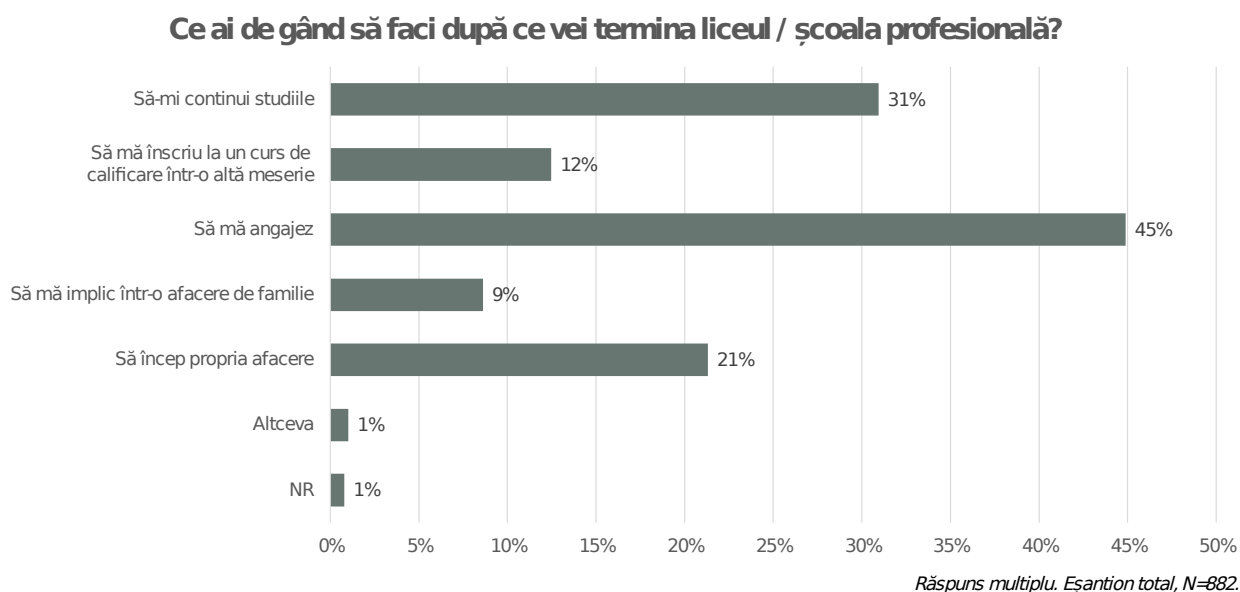
Perspectiva emigrării este larg răspândită în rândul elevilor participanți la sondaj, 1 din 3 afirmând că are de gând să plece din țară după terminarea studiilor. Ponderea emigranților de intenție este semnificativ mai mare în rândul elevilor de profesională de la profilurile "pur" agricole (48%).

Figura 37 - Distribuția elevilor în funcție de intenția de a emigra

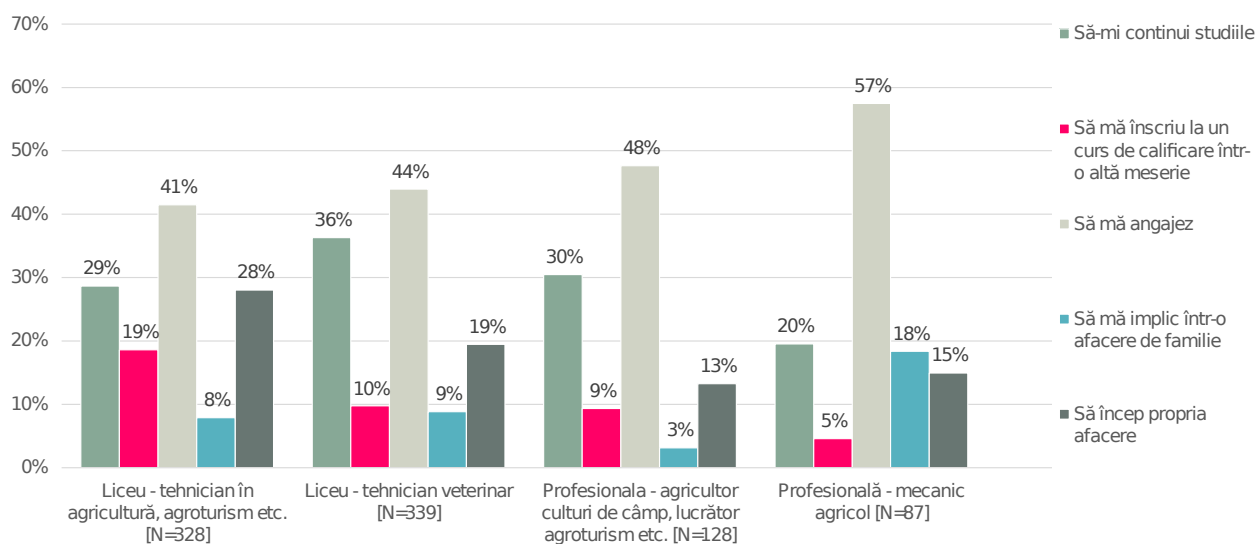
În funcție de planurile de viitor pe care le au după terminarea liceului sau școlii profesionale, se pot distinge trei categorii principale de tineri. Cea mai numeroasă este formată din cei care au de gând să se angajeze, reprezentând 45% din totalul eșantionului. Această categorie este urmată de cea a elevilor care doresc să-și continue studiile (31%) și de a celor care doresc să-și înceapă propria afacere (21%). La aceștia din urmă se pot adăuga și cei care plănuiesc să se implice într-o afacere de familie (9%). Aproximativ 1 din 8 elevi ar vrea să se înscrie la cursuri de calificare pentru a învăța o altă meserie.

Figura 38 - Distribuția elevilor în funcție de planurile de viitor

Planurile de viitor ale elevilor variază într-o oarecare măsură în funcție de calificarea pe care o vor obține după finalizarea studiilor. Absolvenții de liceu profil tehnician veterinar tind în mai mare măsură să-și dorească continuarea studiilor, în timp ce majoritatea elevilor de profesională profil mecanic agricol (57%) plănuiesc să se angajeze. Dintre elevii de liceu de la clasele cu profil tehnician în agricultură aproape 20% se gândesc să obțină o calificare într-o altă meserie, însă tot în rândul acestei categorii de elevi întâlnim și cea mai mare pondere de elevi care doresc să înceapă o afacere (28%).

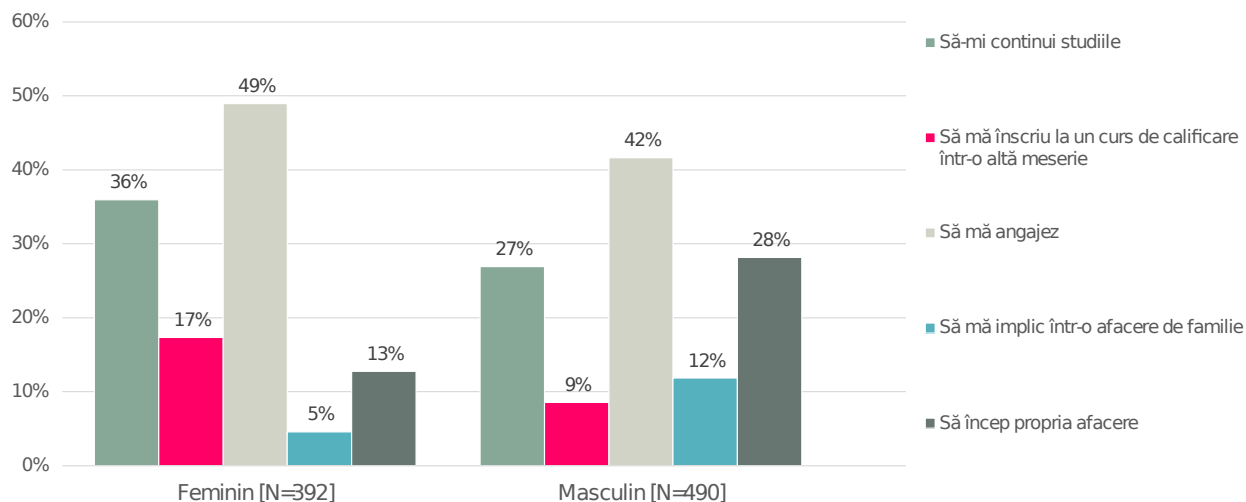
Figura 39 - Planuri de viitor în funcție de calificare (răspuns multiplu)

Datele de sondaj relevă că există o componentă de gen importantă în privința planurilor de viitor, fetele intenționând să-și continue studiile sau să obțină o calificare într-o altă meserie într-o proporție mai mare decât băieții. Pe de altă

parte, băieții au într-o pondere mai mare planuri de a începe o afacere pe cont propriu sau de a se implica într-una a familiei.

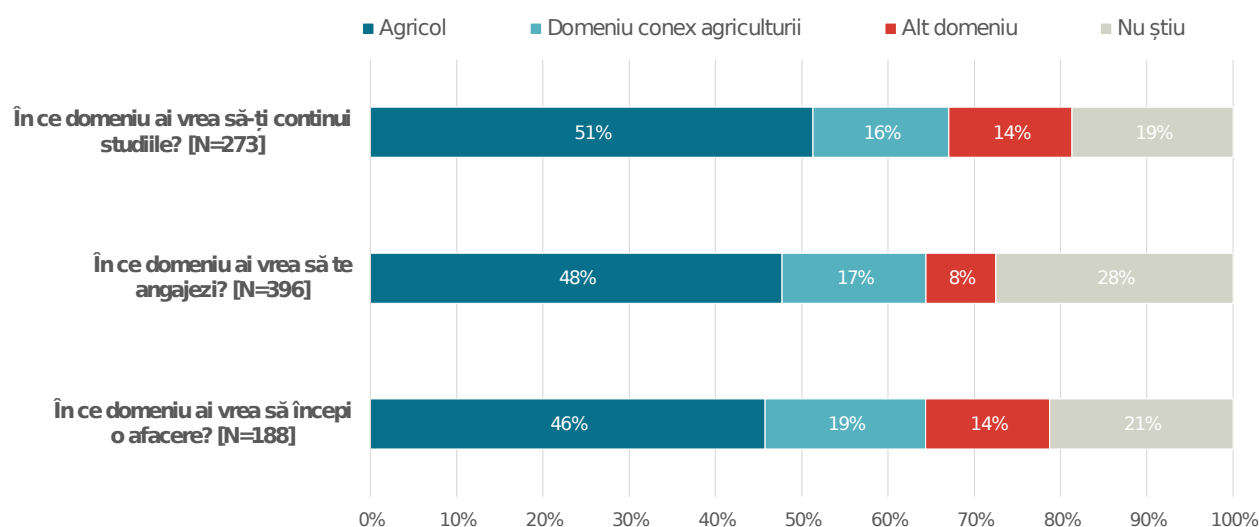
Figura 40 - Planuri de viitor în funcție de sexul respondentului (răspuns multiplu)

Unul dintre obiectivele principale ale acestui studiu a fost acela de a măsura intențiile elevilor de la liceele cu profil preponderent agricol de a-și continua studiile, de a se angaja sau de a începe o afacere în agricultură sau într-un domeniu conex. .

Aproximativ 2 din 3 elevi își leagă planurile de continuare a studiilor, de angajare sau de inițiere a unei afaceri de domeniul în care și-au urmat studiile liceale sau profesionale. Restul în cea mai mare parte sunt indeciși în legătură cu domeniul în care ar vrea să-și continue parcursul profesional sau se îndreaptă spre alte domenii de activitate.

Figura 41 - Distribuția elevilor în funcție de domeniul de care își leagă planurile de viitor

Profilul celor doresc să-și continue studiile în domeniul agricol sau conex relevă faptul că sunt în special elevi de liceu de la clase cu profil tehnician veterinar, cei ai căror familii desfășoară activități independente în agricultură sau domenii conexe, au participat la vizite de studiu pe lanțul valoric, își evaluează pozitiv abilitățile de a învăța lucruri noi și care își doresc să rămână în țară.

Cei care plănuiesc să se angajeze în agricultură sau domeniu conex au un profil ceva mai eterogen, aceste planuri neasociindu-se semnificativ decât cu profilul mecanic agricol, cu implicarea familie în agricultură și participarea la stagii de ucenicie la operatori economici din domeniul agricol.

Intenția de a începe o afacere în agricultură sau domeniu conex se regăsește în mai mare măsură în rândul băieților, a elevilor de liceu de la clase cu profil tehnician în agricultură agroturism, din familii care au deja o afacere agricolă și care își evaluează pozitiv atât abilitățile antreprenoriale, cât și pe cele de a profesa în domeniul de studiu și de a învăța lucruri noi (vezi tabelul 3 din anexa).

Prin analize statistice multivariate (regresii logistice) am încercat să vedem care sunt factorii care influențează semnificativ intențiile elevilor de a-și continua parcursul profesional în domeniul agricol sau conex (tabel 4 anexă).

În cazul intenției de a-și continua studiile în domeniul agricol sau conex, analiza de regresie a identificat următorii factori:

- Cel mai puternic predictor al acesteia este participarea elevului la ore de educație antreprenorială. Ținând sub control celelalte variabile incluse în analiză acest predictor triplează șansa ca un elev să-și dorească să-și continue studiile în domeniul agricol. Și participarea la vizite de studiu pe lanțul valoric influențează semnificativ, dar în mai mică măsură această intenție.
- Faptul că provine dintr-o familie care are o afacere în agricultură sau domeniu conex crește cu 96% șansele ca elevul să-și dorească să-și

continue studiile în acest domeniu, ținând sub control celelalte variabile incluse în analiză;

- Similar, auto-evaluarea pozitivă a abilităților de a învăța lucruri noi are o influență directă, semnificativă asupra dorinței de a continua studiile în domeniul agricol. În schimb, auto-evaluarea pozitivă a propriilor abilități antreprenoriale scade cu aproape 40% șansa ca elevul să-și dorească continuarea studiilor în domeniul agricol.
- Nu în ultimul rând, utilitatea percepută a orelor de educație antreprenorială, a practicii de specialitate, a vizitelor de studii (luate împreună ca experiență utilă de învățare) crește cu 34% șansele ca un elev să-și dorească continuarea studiilor în domeniul agricol.

Pentru intenția de a se angaja în domeniul agricol sau conex, predictorul cel mai important este experiența de ucenicie la un operator economic din acest domeniu. Această experiență crește cu 86% șansele ca un elev să intenționeze să se angajeze în domeniul în care s-a pregătit pe parcursul liceului sau școlii profesionale. Alți factori semnificativi care însă au o influență negativă asupra angajării în domeniul de studiu sunt:

- Faptul că urmează studii liceale și nu profesionale – scade cu 47% șansele elevului de a plănuși să se angajeze în domeniul agricol sau conez;
- Faptul că-și evaluează pozitiv abilitățile antreprenoriale – scade cu 41% intenția de angajare;

Pentru intenția de a-și deschide o afacere în agricultură sau domeniu conex, predictorii semnificativi relevați de analiza de regresie logistică sunt următorii:

- Este de sex masculin – triplează șansele să-și dorească să inițieze propria afacere;
- Urmează învățământ liceal și nu profesional crește cu 175% șansele de a avea intenții antreprenoriale;
- Faptul că familia are deja o afacere în agricultură sau domeniu conex, participarea la vizite de studiu pe lanțul valoric, precum și faptul că își evaluează pozitiv abilitățile antreprenoriale au de asemenea o influență semnificativă și directă asupra intențiilor de a începe o afacere.

3. Concluzii și recomandări

Retrospectiv, pentru elevii din ani terminali din prezent, alegerea unui liceu cu profil preponderent agricol la momentul sfârșitului ciclului gimnazial a fost rezultatul a trei categorii de factori: 1. **factorul rațional**, decizia bazându-se pe interesul față de domeniul de studiu și informarea prealabilă în legătură cu perspectivele profesionale oferite de liceul ales (desigur existând o probabilitate destul de ridicată ca în multe cazuri să fie vorba o raționalizare a alegerii și nu chiar de o alegere rațională); 2. **factorul social**, decizia fiind rezultatul influenței mediului social, în special a familiei, însă nu este de ignorat nici influența profesorilor din ciclul gimnazial sau a prietenilor de aceeași vârstă; 3. **hazardul** manifestat prin repartizarea computerizată la liceu, desigur ca urmare a unor rezultate la examenele de evaluare națională care le-au limitat posibilitatea reală de a alege. La aceștia se adaugă însă și o serie de factori structurali care țin de comunitatea/zona/județul în care locuiesc și de accesul la infrastructura de educație și care limitează la rândul lor alegerile la dispoziția elevilor din mediul rural, aceștia constituind mai bine de $\frac{3}{4}$ din totalul elevilor din liceele cu profil preponderent agricol.

Cei trei factori delimitează totodată trei categorii distincte de elevi, între care există foarte puține suprapuneri. Dintre acestea, categoria celor care au ales în mod rațional liceul și profilul agricol cuprinde puțin peste 40% din totalul elevilor din liceele cuprinse în studiu, fiind însă categoria cea mai importantă din perspectiva continuării unui parcurs profesional în domeniul agricol sau în domenii conexe. Acest lucru ne conduce spre recomandare ca liceele cu profil preponderent agricol să-și sporească eforturile de a recruta activ elevi care chiar sunt interesați de acest domeniu și să reducă astfel cât mai mult șansele ca locurile pe care le au la dispoziție pentru clasa a IX-a să fie ocupate de elevi care și-ar fi dorit de fapt să urmeze alte licee.

Influența familiei asupra alegerii domeniului agricol ca domeniu de studiu și asupra intențiilor de a continua parcursul profesional în acest domeniu, este în fapt mai puternică decât le place tinerilor participanți la studiu să recunoască. Implicarea familiei în activități independente în agricultură și/sau domenii conexe influențează atât intențiile elevilor de a-și continua studiile în acest domeniu, cât și propensiunea acestora spre antreprenoriat agricol. Din această perspectivă, este important ca liceele agricole să găsească modalități de a-și spori influența în comunitățile din care își atrag elevii și de a întări legăturile cu familiile care se ocupă de agricultură prin intermediul elevilor, putând contribui astfel mai mult la modernizarea agriculturii.

Majoritatea elevilor apreciază în mod pozitiv condițiile de studiu oferite de liceele la care au învățat, precum și experiența generală de învățare și utilitatea celor învățate pe parcursul studiilor, a stagiilor de practică și activităților extracurriculare, existând totodată un nivel ridicat de satisfacție și de atașament față de profilul de studiu. Există însă cu siguranță multe aspecte care pot fi îmbunătățite și de aceea liceele ar trebui să fie mult mai

deschise spre consultarea elevilor și ascultarea opiniilor acestora atât în vederea îmbunătățirii condițiilor de studiu, cât și mai ales în vederea dezvoltării stagiilor de practică și a gradului de expunere a elevilor la mediul de afaceri din domeniul agricol.

Dintre toate aspectele studiate referitoare la contactul cu mediul de afaceri, participarea la vizite de studiu pe lanțul valoric din domeniul agricol este singura cu o influență directă, semnificativă atât asupra intențiilor elevilor de a-și continua studiile cât și de a începe o afacere în agricultură. Din analizele efectuate, deși considerate de majoritatea elevilor ca fiind utile, activitățile de educație antreprenorială nu pare să-și atingă scopul de a dezvolta acele abilități și competențe necesare pentru a stimula propensiunea spre antreprenariat și este necesară o evaluare mai comprehensivă a calității acestor activități din perspectiva conținuturilor și a formatelor utilizate.

Pentru cei din învățământul profesional datele sugerează că intenția de a se angaja în domeniul agricol după finalizarea școlii este cel mai puternic influențată de participare la stagii de ucenicie la operatori economici din acest domeniu. În acest sens, probabil că unitățile de învățământ ar trebui să-și extindă mai mult relațiile cu operatorii economici dincolo de stagiile de practică în vederea dezvoltării oportunităților pentru elevi de a urma stagii de ucenicie de exemplu pe perioada vacanțelor.

Nu în ultimul rând, liceele ar trebui să fie mai atente la diferențele de gen. Fetele tind în mai mică măsură să-și continue parcursul profesional în domeniul agricol, iar propensiunea spre antreprenariat agricol se manifestă mult mai intens în rândul băieților, decât al fetelor. Există în mod evident factori culturali care determină aceste diferențe de gen, iar învățământul agricol ar trebui să se aplece asupra lor și să găsească modalități de reducere a lor.

Anexa 1

Tabel 2. Distribuția eșantionului pe licee și forme de învățământ

Unitatea de învățământ	Clasa a XI-a - învățământ profesional	Clasa a XII-a - învățământ liceal	Total
Liceul Tehnologic „Ștefan Manciulea” Blaj	-	7	7
Liceul Tehnologic Agricol „Alexandru Borza” Ciumbrud	12	14	26
Colegiul Tehnologic de Industrie Alimentară Arad	-	17	17
Liceul Tehnologic “Constantin Dobrescu” Curtea de Argeș	-	15	15
Liceul Tehnologic “Jacques M. Elias” Sascut	-	21	21
Liceul Tehnologic nr. 1 Salonta	-	16	16
Liceul Tehnologic nr. 1 Valea lui Mihai	9	-	9
Liceul Tehnologic Agricol Beclean	-	14	14
Liceul Tehnologic Agricol Bistrița	16	18	34
Liceul “Demostene Botez” Trușești	-	12	12
Liceul Tehnologic “Alexandru Vlahuță” Șendriceni	24	14	38
Liceul Tehnologic “Petru Rareș” Botoșani	-	11	11
Colegiul pentru Agricultură și Industrie Alimentară „Țara Bârsei” Prejmer	-	20	20
Liceul Tehnologic “Gh. K. Constantinescu” Brăila	-	3	3
Liceul Agricol “Dr. C. Angelescu”	-	22	22
Liceul Tehnologic Agricol Smeeni	-	5	5
Liceul Tehnologic “Mihai Novac” Oravița	4	17	21
Liceul Tehnologic “Sandu Aldea” Călărași	13	32	45
Liceul Tehnologic nr. 1 Fundulea	-	8	8
Colegiul “Emil Negruțiu” Turda	-	14	14
Liceul Tehnologic “Pontica” Constanța	-	10	10
Liceul Tehnologic “Apor Péter” Tg. Secuiesc	36	-	36
Liceul Tehnologic “Marin Grigore Năstase” Tărtășești	1	15	16
Liceul Tehnologic „Petre Baniță” Călărași	-	6	6
Colegiul Național de Agricultură și Economie Tecuci	1	22	23
Liceul Tehnologic nr. 1 Cudalbi	4	11	15
Liceul Tehnologic “Mihai Viteazul” Călugăreni	-	11	11
Liceul Tehnologic Bârsești Tg. Jiu	-	13	13
Colegiul Tehnic “Batthyány Ignác” Gheorgheni	-	19	19
Colegiul Agricol și de Industrie Alimentară “Vasile Adamachi” Iași	-	9	9
Liceul Tehnologic Agricol “Mihail Kogălniceanu” Miroslava	7	27	34

Unitatea de învățământ	Clasa a XI-a - învățământ profesional	Clasa a XII-a - învățământ liceal	Total
Liceul Tehnologic Haralamb Vasiliu Podu Iloaiei	-	15	15
Liceul Tehnologic "Cezar Nicolau" Brănești	19	23	42
Liceul Tehnologic Agricol „Alexiu Berinde” Seini	-	10	10
Liceul Tehnologic "Tudor Vladimirescu" Șimian	7	-	7
Colegiul Tehnologic "Viaceslav Harnaj" București	-	24	24
Colegiul Agricol "Traian Săvulescu" Tg. Mureș	-	6	6
Liceul Tehnologic "Ioan Bojor" Reghin	14	-	14
Liceul Tehnologic „Ion Ionescu de la Brad” Horia	10	4	14
Liceul Tehnologic "Dimitrie Petrescu" Caracal	4	8	12
Liceul Tehnologic "Gheorghe Ionescu-Sisești" Valea Călugărească	1	15	16
Colegiul Agricol „D. P. Barcianu” Sibiu	1	61	62
Liceul Tehnologic Dorna Candrenilor	-	11	11
Liceul Tehnologic "Nicolae Bălcescu" Alexandria	1	8	9
Liceul Tehnologic "Sf. Haralambie" Turnu Măgurele	14	-	14
Liceul Tehnologic de Silvicultură și Agricultură „Casa	8	-	8
Liceul Tehnologic "Romulus Paraschivoiu" Lovrin	5	-	5
Liceul Tehnologic Agricol „Nicolae Cornățeanu" Tulcea	-	1	1
Colegiul Agricol "Dimitrie Cantemir" Huși	4	34	38
Liceul Tehnologic Brătianu Drăgășani	-	5	5
Colegiul Tehnic "Valeriu D. Cotea" Focșani	-	19	19
Total	215	667	882

Tabel 3 Profilul elevilor care plănuiesc să înceapă o afacere, care vor să-și continue studiile și a celor care vor să se angajeze în domeniul agricol

		Intenționează să deschidă o afacere în agricultură sau domeniu conex		Intentioneaza sa-si continue studiile în domeniul agricol sau conex		Intentioneaza sa se angajeze in domeniul agricol sau conex		Total
		Nu	Da	Nu	Da	Nu	Da	
	<i>N</i>	761	121	699	183	627	255	882
Calificare	Liceu - tehnician în agricultură, agroturism etc.	36%	46%	40%	27%	42%	26%	37%
	Liceu - tehnician veterinar	39%	37%	36%	47%	38%	39%	38%
	Profesionala - agricultor culturi de câmp, lucrător agroturism etc	15%	9%	14%	18%	13%	18%	15%
	Profesională - mecanic agricol	10%	7%	10%	8%	7%	18%	10%
Sex	Feminin	48%	22%	44%	46%	46%	41%	44%
	Masculin	52%	78%	56%	54%	54%	59%	56%
Nivelul maxim de educatie atins de parinti	Cel mult studii gimnaziale	16%	5%	17%	8%	12%	21%	15%
	Liceu neterminat	14%	22%	15%	14%	15%	16%	15%
	Școală profesională	20%	9%	18%	20%	17%	22%	18%
	Liceu, școală postliceală	42%	56%	43%	48%	47%	36%	44%
	Facultate	8%	8%	8%	11%	9%	5%	8%
Familia are o afacere / activitate	Agricultură și domeniu conex	12%	21%	11%	24%	14%	11%	13%

		Intenționează să deschidă o afacere în agricultură sau domeniu conex		Intentioneaza sa-si continue studiile în domeniul agricol sau conex		Intentioneaza sa se angajeze in domeniul agricol sau conex		Total
		Nu	Da	Nu	Da	Nu	Da	
pe cont propriu generatoare de venit in agricultura sau domeniu conex	<i>N</i>	761	121	699	183	627	255	882
	Doar agricultură	39%	49%	39%	46%	37%	49%	40%
	Doar domeniu conex	2%	3%	3%	1%	3%	2%	3%
	Niciuna	46%	27%	47%	29%	46%	38%	44%
Pe parcursul studiilor, ai participat la vizite de studiu pe lanțul valoric din domeniul agriculturii?	Da	59%	74%	58%	74%	60%	62%	61%
	Nu	40%	26%	43%	26%	40%	38%	38%
Pe parcursul studiilor, ai participat la vreun stagiu de ucenicie la un operator economic din domeniul agricol?	Da	37%	51%	37%	48%	34%	51%	39%
	Nu	61%	49%	63%	52%	66%	49%	59%
Isi evalueaza pozitiv abilitatile de antreprenor	Nu	41%	19%	40%	32%	37%	41%	38%
	Da	59%	81%	60%	68%	63%	59%	62%
Isi evalueaza pozitiv abilitatile de a profesia in domeniul agricol	Nu	42%	22%	43%	26%	42%	33%	39%
	Da	58%	79%	57%	74%	58%	67%	61%
Isi evalueaza	Nu	29%	17%	31%	15%	29%	24%	27%

		Intenționează să deschidă o afacere în agricultură sau domeniu conex		Intentioneaza sa-si continue studiile în domeniul agricol sau conex		Intentioneaza sa se angajeze in domeniul agricol sau conex		Total
		Nu	Da	Nu	Da	Nu	Da	
pozitiv abilitatile de a invata lucruri noi, de a se documenta si perfectiona	N	761	121	699	183	627	255	882
	Da	71%	83%	69%	85%	71%	76%	73%
Intentioneaza sa ramana in tara	Nu	36%	18%	38%	15%	33%	36%	34%
	Da	64%	82%	62%	85%	67%	64%	66%

Tabel 4. Predictorii ai intenției de a începe o afacere, de a-și continua studiile și ai intenției de a se angaja în domeniul agricol sau conex

Predictori	Intenția de a începe o afacere în domeniul agricol sau conex			Intenția de a se angaja în domeniul agricol sau conex			Intenția de a-și continua studiile în domeniul agricol sau conex		
	B	S.E.	Exp(B)	B	S.E.	Exp(B)	B	S.E.	Exp(B)
Urmează învățământ liceal	1.010	0.291	2.746	-0.627	0.188	0.534	0.079	0.227	1.083
Este de sex masculin	1.135	0.249	3.113	-0.082	0.174	0.921	-0.229	0.194	0.795
Familia are o afacere în agricultură sau domeniu conex	0.521	0.235	1.684	0.257	0.168	1.293	0.675	0.196	1.964
A participat la ore de educație antreprenorială	-0.145	0.372	0.865	-0.403	0.264	0.668	1.209	0.450	3.349
A participat la activități extracurriculare de educație antreprenorială	-0.083	0.250	0.920	-0.141	0.188	0.869	-0.304	0.208	0.738
A participat la vizite de studiu pe lantul valoric	0.574	0.264	1.775	-0.129	0.189	0.879	0.552	0.220	1.737
A participat la un stagiu de ucenicie la operator economic din domeniul agricol	0.129	0.256	1.137	0.621	0.197	1.860	0.186	0.220	1.205
A lucrat cu contract la un operator economic din domeniul agricol	0.189	0.279	1.208	-0.060	0.227	0.942	-0.101	0.255	0.904
A participat la stagii de practică la operatori economici	0.056	0.232	1.057	0.197	0.179	1.217	-0.160	0.198	0.852
Interacțiuni multiple și în contexte diverse cu antreprenori din domeniul agricol	0.068	0.261	1.070	0.252	0.207	1.287	-0.016	0.223	0.985
Nivelul maxim de educație din familie	0.046	0.053	1.047	-0.129	0.039	0.879	0.121	0.045	1.129
Isi evaluează pozitiv abilitățile de antreprenor	0.634	0.303	1.886	-0.528	0.205	0.590	-0.489	0.230	0.613
Isi evaluează pozitiv abilitățile	0.411	0.307	1.508	0.295	0.223	1.343	0.395	0.251	1.485

de a profesa in domeniul agricol Isi evalueaza pozitiv abilitatile de a invata lucruri noi, de a se documenta si perfectiona	0.036	0.328	1.037	0.259	0.229	1.296	0.738	0.287	2.091
Experienta utila de invatare	0.016	0.128	1.016	-0.019	0.095	0.981	0.289	0.107	1.336
Constanta	-5.331	0.776	0.005	0.906	0.511	2.473	-4.961	0.718	0.007
<i>Nagelkerke R2</i>	<i>0.160</i>			<i>0.108</i>			<i>0.145</i>		

Notă: toți coeficienții Exp(B) semnificativ diferiți de zero pentru $p=0.05$ sunt marcați prin celule umbrite cu culoare.